

פסחים פרק תשיעי מי שהיה

במדבר ט"ז: דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לִנְפֹשׁ אוֹ בְּדֶרֶךְ רְחֻקָּה לָכֶם אוֹ לְדֹרֹתֵיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ

במדבר ט"ז: בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל מִצּוֹת וּמִרְיִם יֹאכְלֶהוּ
במדבר ט"ז: לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֶצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ כָּל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ
במדבר ט"ז: וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּיהָ כִּי קִרְבָּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא
במדבר ט"ז: וְכִי יָגוּר אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ כְּחֻקַּת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אֶחָת יִהְיֶה לָכֶם וְלָגֵר וְלָאֲזֶרַח הָאָרֶץ

(פסחים צב, ב)

משנה:

מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון - יעשה את השני; שגג או נאנס ולא עשה את הראשון - יעשה את השני;
אם כן למה נאמר טמא או שהיה בדרך רחוקה?
(בגמרא פריך: הא איצטריך: דאי בעי למיעבד בראשון - לא מצי עביד! אלא אדרך רחקה קאי: דאנוס הוי דלא מצי עביד; והכא נמי אמרינן בגמרא; ואי בעי למיעבד על ידי שלוחו - עביד, כמאן דאמר בגמרא 'הורצה', והלכך - הואיל ושאר אונסין אידחו לשני - אונס דדרך רחוקה למה לי דאיכדכר רחמנא טפי מאנוס אחרינא? הא דרך רחוקה אנוס הוא: שאינו יכול ליכנס כל שעת שחיטה, כדאמרינן בגמרא? ולאשמעינן דאי בעי למיעבד לא מצי עביד - לא מצינן למימר, דהא ודאי מצי עביד כמאן דאמר הורצה)

שאלו (טמא ודרך רחוקה ושגג ונאנס) פטורין מהכרת, ואלו חייבין בהכרת (מפרש בגמרא).

גמרא:

איתמר: היה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו (ולערב יבא, ומכל מקום בדרך רחוקה הוא: שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה, דהיינו כל שש שעות עד שקיעת החמה): רב נחמן אמר הורצה (ופטור מן השני), רב ששת אמר לא הורצה:
רב נחמן אמר הורצה: מיחס הוא דחס רחמנא עליו, ואי עביד תבא עליו ברכה;
ורב ששת אמר לא הורצה: מידחא דחייא רחמנא, כטמא (ולא עשה כלום, וקוק לשני);
אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? - דתנן: 'מי שהיה טמא או בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני' - (מדקתני 'ולא עשה') מכלל דאי בעי עבד (ואטמא ליכא לאוקמא, ועל כרחיך אדרך רחוקה קא מהדר)!
ורב ששת אמר לך: אי הכי (וליסעמיך), סיפא (גבי שגג ונאנס), דקתני 'שגג או נאנס ולא עשה את הראשון יעשה את השני' - מדקתני 'ולא עשה' - מכלל דאי בעי עבד (דתנא תו זימנא אחרינא זלא עשה' - אהי מוקמת לה? הלא שגג ולא ידע שהיום פסח); הרי שגג, והרי נאנס (ומאי 'אי בעי' איכא למימר הכא)! אלא (מאי אית לך למימר בלא עשה דסיפא?) - מזיד קתני בהדייהו (ועלה קאי זלא עשה' - דאי בעי הוה עביד) - הכי נמי (גבי לא עשה' דרישא) - אונן קתני בהדייהו (ועלה קאי זלא עשה': דאי בעי עביד, כדאמרינן בפרק 'האשה' (דף צא, א): 'זאונן והמפקח הגל כו' שוחטין עליהן')!

אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא (דמזיד ואונן קתני בה), דקתני 'אלו פטורין מהכרת ואלו חייבין בהכרת'; אהיא (קתני 'חייבין בהכרת')? אילימא אשוגג ונאנס - שוגג ונאנס בני כרת ניהו? אלא לאו אמזיד ואונן!
ורב נחמן (דאמר לא תנן אונן ברישא, 'ולא עשה' - אדרך רחוקה קאי) - אמר לך: (סיפא ודאי מזיד מחסרא בה, ו) לעולם אמזיד לחודיה (ועלה קאי 'ולא עשה' דסיפא), ובדין הוא דאיבעי ליה למיתנא 'חייב' ('וחייבין בהכרת' נמי עליה קאי), והאי דקתני 'חייבין' (לשון רבים) - אידי דתנא רישא 'פטורין' תנא סיפא 'חייבין'.

(אמר המגיה בקצת פירושי רש"י זה אינו: ותימה לי אמאי לא אמר רב נחמן 'מנא אמינא לה? דקתני אס כן למה נאמר דרך רחוקה שאלו פטורין כו'; מדקאמר למה נאמר' שמע מינה דאי בעי למיעבד עביד - כרב נחמן, דאי כרב ששת - איצטריך דאי בעי למיעבד דלא ליעבד! (עד כאן))
אמר רב ששת: מנא אמינא לה? - דתניא: 'דכי עקיבא אומר: נאמר טמא ונאמר בדרך רחוקה';

(פסחים צג, א)

מה טמא שספק בידו לעשות (אי לאו דדחייה רחמנא דהא קמן קאי) ואינו עושה (דקא אסר ליה רחמנא לעשות) - אף דרך רחוקה נמי שספק בידו לעשות (שהיה לו שלוחים לשלח) ואינו עושה (וקאמר רחמנא דאינו עושה דמזחה דחייה) !
ורב נחמן אמר לך: רבי עקיבא לטעמיה, דקסבר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ (ואף על גב דחזי לאורתא, והאי 'ספק' דקאמר - הכי קאמר: מה טמא שספק בידו לעשות דחזי למיכל לאורתא ואפילו הכי אין שוחטין וזורקין עליו), ואנא סבירא ליה כמאן דאמר שוחטין וזורקין על טמא שרץ (הלכך האי נמי דיכול ליכנס בשעת אכילה - שוחטין וזורקין עליו) .

תנו רבנן: 'אלו שעושין את השני: הזבין והזבות המצורעין והמצורעות [ונדודות] וכו'עלי נדות והיולדות (שכל אלו טומאה ארוכה), השוגגין והאנוסין והמזדיין, וטמא (לנפש), ושהיה בדרך רחוקה; אם כן (דאף אלו עושים את השני) למה נאמר טמא (בתמיה)?
למה נאמר? - דאי בעי למיעבד בראשון לא שבקינן ליה!
אלא

אם כן למה נאמר 'בדרך רחוקה'? (אי משום דאי בעי למיעבד לא תעביד - הא בדרך רחוקה הוא! ואי תימא שלא ישלח פסחו וכדרב ששת האי תנא לית ליה, אלא כרב נחמן סבירא ליה, דאמר הורצה, דאי כרב ששת - איצטריך דרך רחוקה למימר דאי בעי לא ליעביד!?)
לפוטרו מן הכרת', וכמאן דאמר הורצה.

אשה (דקתני נדות ויולדות) בשני מי מחייבא? והא תניא: 'יכול לא יהו עושין את השני אלא טמא נפש ושהיה בדרך רחוקה, זבין ומצורעין וכו'עלי נדות מניין? - תלמוד לומר: (במדבר ט"ז) [דבר אל בני ישראל לאמר] איש איש [פי' יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדתיכם ועשה פסח לה'] (ולא קתני זבות ויולדות) !?

לא קשיא: הא רבי יוסי (דאמר בפירקין דלעיל (דף צא, ב) נשים בשני שוחטין עליהן בפני עצמן), הא רבי יהודה ורבי שמעון (דאמרי רשות) .

תנו רבנן: 'חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני - דברי רבי (חייב כרת יש על זה ועל זה, ובחד גברא לא משכחת לה: דתרי קטלי בחד גברא ליכא! ואם לענין דאם שגג בשניהן יתחייב שתי חטאות - ליכא למימר הכי: דכרת דפסח אין חייבין על שגגתו חטאת, דתנן בכריתות (פ"א מ"א, דף ב, א) 'זופס והמילה מצות עשה' היא, ואין חטאת באה אלא על שגגת כרת של לאו, דכתיב (ויקרא ד, ב) [נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה'] אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ [ועשה]; אלא נפקא מינה [בברייתא להלן] דאם שגג באחת מהן והזיד בחבירו - חייב; אי נמי לגר שנתגייר בין שני פסחים);
רבי נתן אומר: חייב כרת על הראשון ופטור על השני (ואם שגג בראשון והזיד בשני - פטור);

רבי חנניא בן עקיבא אומר: אף על הראשון (אם הזיד) אינו חייב כרת אלא אם כן לא עשה את השני (עד שיזיד אף בשני, אבל אם עשה את השני או שגג בו - פטור לגמרי, דשני - תשלומים דראשון ותקנתא דראשון הוא [כדלהלן]), ומזיד שלו הוא גמרו של כרת דראשון, הלכך באיזה מהן ששגג - פטור);

ואזדו (רבי ורבי נתן) לטעמיהו, דתניא:
'גר שנתגייר בין שני פסחים, וכן קטן שהגדיל (צמחו בו שערות) בין שני פסחים - חייב לעשות פסח שני, דברי רבי (דקסבר רגל בפני עצמו הוא, ואית ליה חיובא באנפי נפשיה, ואפילו למאן דלא איחזי בראשון);
רבי נתן אומר: כל שזקוק לראשון - זקוק לשני; כל שאין זקוק לראשון - אין זקוק לשני.'
במאי קמיפלגי?

רבי סבר: שני - רגל בפני עצמו הוא;
רבי נתן סבר: שני - תשלומין דראשון הוא (ומאן דלא איחזי בראשון - לא מחייב אשני), (ומיהו) תקוני לראשון (מכרת אם הזיד בראשון) לא מתקין ליה (הלכך חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני! ופטור על השני אם שגג בראשון והזיד בשני, דהא לית ליה חיובא באנפי נפשיה, ובראשון הרי שגג);

ורבי חנניא בן עקיבא סבר: שני - תקנתא דראשון הוא (מכרת דיליה;
דאפילו הזיד בראשון - השני פוטרו מן הכרת);

ושלשתן מקרא אחד דרשו: (במדבר ט"ג) 'והאיש אשר הוא טהור ובדרך לא היה [וחדל לעשות הפסח ונכרתה הנפש ההוא מעמיה כי קרבן ה' לא הקריב במעדו חטאו וישא האיש ההוא];
רבי סבר וחדל לעשות הפסח - ונכרתה: דלא עבד בראשון; אי נמי [פי' קרבן ה' לא הקריב במעדו] - בשני; (דכי משמש בארבע לשונות, וזה - בלשון 'אי' דרשין ליה, ולא קאי

אדלעיל מיניה לפרושי טעמא למילתא קמייטא כמו לשון 'דהא', אלא מילתא אחרייתא היא, כמו כי יקרא [קן צפור לפניו בדרך] (דברים כב, ו), כי תכלה לעשר (שם כו, יב), כי תפגע [שור איבך] (שמות כג, ד); וממאי דהאי חטאו ישא - כרת הוא?

(פסחים צג, ב)

קסבר מגדף (דכתיב ביה כרת) - היינו מברך השם, וכתוב במברך את השם (ויקרא כד, טו) [ואל בני ישראל תדבר לאמר איש איש כי יקלל אלהיו] ונשא חטאו, (וכיון דיש כרת במברך את השם) - וגמר האי חטאו [ישא] דהכא מחטאו דהתם (יליף האי מיניה נשיאות חטא נשיאות חטא לגזירה שוה): מה להלן כרת אף כאן נמי כרת;

ורבי נתן סבר: וחדל לעשות הפסח ונכרתה, דהאי כי [קרפן ה' לא הקריב במעדו] - לשון 'דהא' הוא (וקאי אדלעיל מיניה, למיתב טעמא למילתיה), והכי קאמר רחמנא: (ונכרת בראשון) דהא (משום) קרפן ה' לא הקריב במעדו - בראשון. האי חטאו ישא מאי עביד ליה?

קסבר מגדף לאו היינו מברך את השם (אלא מזמר ומשורר לעבודה זרה, דאיכא דסבירא ליה הכי בכריתות (דף קכג, ב), ולית לן כרת במברך אי לאו מהכא גמירי לה), וגמר האי [ונשא] חטאו דהתם מהאי חטאו [ישא] דהכא: מה הכא כרת - אף התם כרת;

ורבי חנניא בן עקיבא (נמי דריש האי 'כי' - לשון אי, כרבי, אלא קסבר לאו מילתא אחרייתא היא אלא כרת דקמא תלא ביה) סבר: וחדל לעשות הפסח ונכרתה (ונכרת במזיד דראשון) - אי (אם) קרפן ה' לא הקריב במעדו = בשני; והאי חטאו ישא מאי עביד ליה? כדאמרן (לאגמורי כרת למברך);

הלכך:

הזיד בזה ובזה - דברי הכל חייב (חד כרת); שגג בזה ובזה - דברי הכל פטור; הזיד בראשון ושגג בשני - לרבי ולרבי נתן מחייבי (דלא סבירא להו דשני תקנתא דראשון), לרבי חנניא בן עקיבא פטור; שגג בראשון והזיד בשני - לרבי חייב (דאית ליה כרת בשני באנפי נפשיה), לרבי נתן ולרבי חנניא בן עקיבא - פטור (דהא לא כתיב כרת אלא אראשון, והרי שגג בו).

משנה:

איזו היא 'דרך רחוקה'?

מן המודיעים ולחוף, וכמדתה לכל רוח - דברי רבי עקיבא; רבי אליעזר אומר: מאיסקופת העזרה ולחוף. אמר לו רבי יוסי: לפיכך נקוד על ה' (שבחקה, וכל ניקוד - למעט הדבר בא, דמשמע סמיוה להא תיבה מהכא) לומר: לא מפני שרחוק ודאי אלא מאיסקופת העזרה ולחוף.

גמרא:

אמר עולא: מן המודיעים לירושלים - חמשה עשר מילין הויא (מדקרי ליה תנא דידן 'דרך רחוקה' לגבי פסח, וסבירא ליה לעולא: דרך רחוקה = כל שאינו יכול ליכנס בשעת שחיטה: כל שעת שחיטה מהלך ואינו מגיע, ושעת שחיטה מחצות היום ואילך, דבין הערבים כתיב ביה, כתמיד, ותמיד - אף על פי שנשחט בשש ומחצה - זמנו מן התורה מתחלת שבע ואילך: שמתחלת החמה להתעקם כלפי מערב קצת ומשחרי כותלי, דהכי אמרינן ביומא בפרק שלישי (דף כח, ב) 'צלויה דאברהם מכי משחרי כותלי', והיינו מחצות היום; ולהלן ופרכינן עלה מהא דתנן 'זמני נשחט בשש ומחצה' (פסחים פ"ה מ"א) ומשני: שאני כותלי בית המקדש דלא מכווני רחבם מתחתיה, ולא משחרי בעיקום פורתא עד חצי שבע; ומיהו זמן שחיטה מתחלת שבע ואילך, ונמשך עד שתשקע החמה, ומשתשקע החמה - לא: דדם נפסל בשקיעת החמה, ב'איזהו מקומן' (מבחים דף נו, א) ומחצות ועד שקיעת החמה מהלך חמשה עשר מילין, כי הא דרבי יוחנן);

סבר לה (עולא) כי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כמה מהלך אדם ביום (אדם בינוני וביום בינוני דתקופת ניסן ותשרי, שהימים והלילות שווין)? עשרה פרסאות (ארבעים מילין): מעלות השחר ועד הנץ החמה - חמשת מילין (כך שהיית החמה לצאת בעוביו של רקיע); (וכנגדה שוהה בשקיעתה ליכנס, דהיינו) משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים - חמשת מילין; פשו לה תליתין (מהנצה ועד שקיעתה), חמיסר מצפרא לפלגא דיומא וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא (לשקיעת החמה: דשוב אין זמן שחיטה, דדם קדשים נפסל בשקיעת החמה, כדאמרינן ב'איזהו מקומן' בשחיטת קדשים

(מסכת זבחים);

עולא לטעמיה, דאמר עולא: אי זה הוא 'דרך רחוקה'? - כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה.

אמר רב: 'מעלות השחר עד הנץ החמה חמשת מילין'; מנא לן? דכתיב (בראשית יט, טו) וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכים [בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות פן תספה בעון העיר], וכתיב (בראשית יט, כג) השמש יצא על הארץ ולוט בא צערה, ואמר רבי חנינא: לדידי חזי לי ההוא אתרא, והויא חמשה מילין.

גופא: אמר עולא: איזה הוא 'דרך רחוקה'? - כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה;

ורב יהודה אמר: כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה (כל שעת אכילה; שרחוק מחצות [צ"ל בחצות] היום כל כך שאינו יכול ליכנס כל הלילה; אכילת הפסח כל הלילה, ורבנן עבוד הרחוקה ואמור עד חצות - לרבי עקיבא, ולרבי אלעזר בן עזריה דאורייתא עד חצות [בפרק בתרא (דף קכב) ובברכות בפרק קמא (דף טא, טז)]).

אמר ליה רבה לעולא: לדידך קשיא ולרב יהודה קשיא: לדידך קשיא, דאמרת כל שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה: והא טמא שרץ דאין יכול ליכנס בשעת שחיטה וקאמרת שוחטין וזורקין על טמא שרץ!

ולרב יהודה קשיא, דאמר כל שאין יכול ליכנס בשעת אכילה (הוא דפטור, הא איחזי למיכל לאורתא - חייב): והא טמא שרץ דיכול ליכנס בשעת אכילה וקאמר אין שוחטין וזורקין על טמא שרץ! (ופלוגתייהו בפרקין לעיל (דף צב, ב)).

אמר ליה: לא לדידי קשיא ולא לרב יהודה קשיא; לדידי לא קשיא (דאף על גב דדרך רחוקה פטורא להאי דחזי לאורתא ומיחייבנא ליה גבי טמא שרץ - היינו טעמא): דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא (דרך רחוקה תלא רחמנא פטורא דטהור, והיינו דרך רחוקה: שאין יכול ליכנס בשעת שחיטה, דגבי עשייה כתיב [במדבר ט"ג: וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח], ואף על גב דיכול ליכנס בשעת אכילה רחמנא פטריה; אבל לטמא לא תלה רחמנא פטורא דידיה בדרך רחוקה, אלא בטומאה! וטעמא דטומאה משום אכילה היא, ולא משום עשייה, דהא יכול לשלח קרבנותיו! ועוד: מדכתב טמא נפש ולא כתב בעל קרי או טמא שרץ - שמעינן מיניה לא פטרי אלא בטומאה אריכתא דלא חזי לאורתא);

(פסחים צד, א)

לרב יהודה לא קשיא: טמא שרץ רחמנא דחיה, דכתיב (במדבר ט"ז) [דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר] אִישׁ אִישׁ כִּי יְהִי טָמֵא לִנְפֹשׁ [או בדרך רחוקה לך או לדורתיכם וְעָשָׂה פֶסַח לָהּ] - מי לא עסקינן שחל שביעי שלו להיות בערב הפסח (ולרב יהודה לא קשיא, דקטבר טמא לנפש סתמא כתיב ואפילו שביעי שלו במשמע כדאוקימנא באידך פירקין (דף צב, ב) דסבר לה כמאן דאמר טמא מת מצוה היו שחל שביעי שלהן בערב הפסח) ואפילו הכי אמר רחמנא לירחי!

תנו רבנן: 'היה עומד חוץ למודיעים ויכול ליכנס בסוסים ובפרדים (במרוצה), יכול יהא חייב (כרת אם לא הגיע לעזרה בשעת שחיטה)? תלמוד לומר: (במדבר ט"ג) [וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר] וּבִדְרֹךְ לֹא הָיָה [וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּי כִּי קָרְבַּן ה' לֹא הִקְרִיב בְּמַעֲדוֹ חֲטָאוֹ יִשָּׂא הָאִישׁ הַהוּא] וְהָלַהּ הִיא בְּדֶרֶךְ (דחוץ למודיעין - דרך רחוקה הוא);

היה עומד לפניו מן המודיעים ואין יכול ליכנס מפני גמלים וקרונות המעכבות אותו (והוא היה מביא בניו ובני ביתו עליהן), יכול לא יהא חייב?

תלמוד לומר: ובדרך לא היה - והרי לא היה בדרך (חייב: שאין זה אונס שיש לו להשמש ולילך יחידי ולשחוט)!

אמר רבא: שיתא אלפי פרסי הוי עלמא (היקף הילוך החמה בתוך החלל ממזרח למערב), וסומכא דרקינא (עוביו של רקינא) אלפא פרסי. חדא גמרא וחדא סברא (שיתא אלפי פרסי דעלמא - גמרא הוה מרביה, והא דאלפא פרסי סומכא דרקינא הוה - סבר לה מדעתיה, מההיא דשית אלפי פרסי דגמרא): סבר לה כי הא דאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: כמה מהלך אדם בינוני ביום? - עשר פרסאות: מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין, משקיעת החמה עד צאת הכוכבים חמשה מילין, נמצא עוביו של רקינא אחד מששה ביום (מהנצה ועד שקיעתה: שהרי אדם מהלך שלשים מילין מהנצה ועד שקיעתה, ובתוך מהלך שלשים מילין לאדם היא מהלכת את כל העולם שהוא ששת אלפים פרסי, וכדי מהלך חמשה מילין הוי אחד מששה בשלשים מילין, אלמא סומכא דרקינא אלפא פרסי: שבכל מהלך חמשה מיל לאדם החמה מהלכת אלף

פרסאות! ויש מפרשים שיתא אלפי פרסי היינו לאורך או לרוחב, ולא נהירא לן כלל, שהרי אין החמה מהלכת לאורכו של עולם אלא מקיפתו).

מיתבי: 'רבי יהודה אומר: עוביו של רקיע אחד מעשרה כיום' [ולא אחד מששה, כמו שאמרנו לעיל]; **תדע:** כמה מהלך אדם בינוני כיום? - עשר פרסאות, ומעלות השחר עד הנץ החמה - ארבעת מילין, משקיעת החמה ועד צאת הכוכבים ארבעת מילין, נמצאת עוביו של רקיע אחד מעשרה כיום! תיובתא דרבא, תיובתא דעולא, תיובתא (רבי יהודה קא חשיב לכוליה יומא מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, מיהו בהא מותבין לרבא: דקתני הכא 'מעלות השחר ועד הנץ החמה ארבעה מילין', דהיינו עובי הרקיע, וכן משקיעתה ועד צאת הכוכבים ארבעה מילין - פשו להו ל"ב מילין מהנץ החמה ועד שקיעה, ותיובתא דרבא ודעולא דאמרי שלשים מילין)! לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן (כלומר: נימא דהא דאמרינן לעיל בדבבה בר בר חנה מעלות השחר ועד הנץ החמה חמשה מילין - כולה דבה בר בר חנה אמר לה, ומשמיה דרבי יוחנן, ותייהוי הך נמי תיובתיה)!

אמר לך: אנא - ביממא הוא דאמרי (אני כללתי של כל היום מעלות היום עד צאת הכוכבים עשרה פרסאות ולא פירשתי כמה קודם הנץ החמה ואחר שקיעתה), ורבנן (עולא ורבא שפירשו הדבר) הוא דקא טעו, דקא חשבנן דקדמא וחשוכא (טעו בקדמא וחשוכא: שרוב בני אדם מהלכין חמשה מילין קודם הנץ החמה על ידי שמשימין קודם עלות השחר, וכן אחר שקיעתה על ידי שמחשכין ליכנס אחר צאת הכוכבים).

לימא תיהוי תיובתא דרבי חנינא (דאמר מסדום ועד צוער חמשה מילין, והתם בהדיא מפרש קרא מעלות השחר עד הנץ החמה, דכתיב (בראשית יט, טו) **וכמו השחר עלה** וכתב (שם, כג) **השמש יצא על הארץ ולוט בא צערה**)!?

לא, ונאיצו שאני [בראשית יט, טו: **וכמו השחר עלה ונאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותיך הנמצאות פן תספה בעון העיר**].

תא שמע: 'מצרים היה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה, ומצרים אחד מששים בכוש, וכוש אחד מששים בעולם' (אלמא עולם טפי משיתא אלפי פרסי), ועולם אחד מששים בגן, וגן אחד מששים בעדן, ועדן אחד מששים בגיהנם; נמצא כל העולם כולו ככיסוי קדירה (דבר מועט) לגיהנם! - תיובתא!

תא שמע, דתנא דבי אליהו: 'רבי נתן אומר: כל הישוב כולו' (של בני אדם) - תחת כוכב אחד יושב (וכמה כוכבים יש ברקיע? - לאין מספר, וכיון דכוכב אחד מחזיק את כל הישוב ורואין אנו שהישוב יותר מאלף פרסה - הרי כמה כוכבים שברקיע? ישוב אחד לכל כוכב בימים ובנהרות ומדברות, ואילו אין ברקיע אלא ששה כוכבים הרי כאן ששת אלפים פרסי לעלמא, וכל שכן שיש כוכבים יותר מששה אלפים כוכב לכל פרסה); **תדע שהרי אדם נותן עינו ככוכב אחד הולך למזרח** (לסוף העולם, לקץ שנים הרבה) - **עומד כנגדו** (יראה אל אותו מקום שהיה רואהו כשהיה עומד במערב), **לארבע רוחות העולם** - **עומד כנגדו** (ואילו לא היה מחזיק כל הישוב, כשהוא עומד במערב ורואהו על ראשו - כשהוא למזרח לא היה רואהו על ראשו, אלא מן הצד באלכסון, כפי מה שעבר ונמשך מתחתיו)! **מכלל דכל הישוב כולו תחת כוכב אחד יושב**!!

תיובתא.

תא שמע: 'עגלה' (אותן כוכבים העשויים כעגלה והוא מזל שור) **בצפון, ועקרב בדרום, וכל הישוב כולו אינו יושב אלא בין עגלה לעקרב** (ולא שמחזיק כל אויר שביניהם, שהרי כמה כוכבים יש ביניהם, וכל אחד כדי ישוב! אלא ישוב בין שניהם עומד, שהרי כל אדם רואה בצפון עגלה ובדרום עקרב), **וכל הישוב כולו אינו הוה** (ובכל הישוב אינה מהלכת החמה) **אלא שעה אחת כיום: שאין חמה נכנסת לישוב אלא שעה אחת כיום! תדע: שבחמש חמה במזרח ובשבע חמה במערב, חצי שש וחצי שבע חמה עומדת בראש כל אדם** (כל אדם רואה החמה על ראשו, והיינו אותה שעה שהחמה מהלכת ברקיע נגד היישוב)!

תיובתא (דרבא, דקתני דמדברות וימים ונהרות מחזיקות אחד עשר שיעורי ישוב, וקא חזינן דישוב גדול מאד, ונמצא עולה עולם לכמה אלפים - תיובתא דרבא)!

תא שמע, דאמר רבי יוחנן בן זכאי: **מה תשובה השיבתו בת קול לאותו רשע** (נבוכדנצר) **בשעה שאמר** (ישעיהו יד, טז) **אעלה על בתי עב אדמה לעליון?** - **יצתה בת קול ואמרה לו: רשע בן רשע,**

(פסחים צד, ב)

בן בנו של נמרוד הרשע (לאו דוקא בן בנו, אלא כלומר: מזרע נמרוד) **שהמריד את כל העולם כולו עלי במלכותו** (השיא עצה לאנשי דור הפלגה לבנות מגדל להלחם בצבא השמים, שהוא היה מלך בבבל כדכתיב (בראשית י, י) **ותהי ראשית ממלכתו בגל**)! **כמה שנותיו של אדם? - שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה, שנאמר** (תהלים צ, י) **ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה; מן הארץ עד לרקיע מהלך**

חמש מאות שנה, ועוביו של רקיע מהלך חמש מאות שנה, ובין רקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה, וכן בין כל רקיע ורקיע (לאורכו של עולם כמדת גובהו, כדכתיב [דברים ד, לב] **אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים אֶדָם עַל הָאָרֶץ וְלִמְקָצָה הַשָּׁמַיִם וְעַד קֶצֶה הַשָּׁמַיִם**; במסכת חגיגה (דף יב, א) דריש ליה הכי: אלמא עולם מהלך חמש מאות שנה; צא וחשוב עשר פרסאות ליום - נמצא עולה לכמה אלפים, ותיובתא דרבא) ! (ישעיהו יד, טו) **אֵךְ אֵל שְׂאוֹל תוֹרֵךְ אֵל יִרְכָּתִי בּוֹר !** תיובתא .

תנו רבנן: 'חכמי ישראל אומרים: גלגל קבוע ומזלות חוזרין (גלגל - כמין אופן ברקיע שהמזלות נתונים בו; גלגל קבוע ואינו מגלגל, אלא כעין אופן עגלה המונח בקרקע; אבל המזלות מהלכים סביב הילוך מועט ואין מקיפין את הגלגל אלא כל מזל משמש את החמה, נד ממקומו ומוליכו עד חבירו וחוזר למקומו, לפיכך אין עגלה נראית בדרום ולא עקרב בצפון, שהרי אין מקיפין אלא מהלכין הילוך מועט וחוזרין), **וחכמי אומות העולם אומרים: גלגל חוזר ומזלות קבועין; אמר רבי: תשובה לדבריהם: מעולם לא מצינו עגלה בדרום ועקרב בצפון !** (ואי טלקא דעתא גלגל חוזר ומזלות קבועין - נמצא גלגל מוליך ומגלגל המזלות לכל ארבע הרוחות כשם שהוא מגלגל, והיינו כמין אופן, ונתון ברקיע: חציו למטה מן הרקיע וחציו למעלה מן הרקיע, וכשעולה צדו זה - שוקע צדו אחר לפי דברי חכמי אומות העולם שאומרים גלגל חוזר, ולפי דברי חכמי ישראל שאומרים גלגל קבוע - אין לפרש שוקע ועולה אלא במזלות!) **מתקיף לה רב אחא בר יעקב: ודי למא כבוצינא דריחא** (כברזל התחוב בנקב רחב שברחים: שהשוכב עומד במקומו והברזל חוזר, ואם באת לגלגל השוכב מתגלגל סביב הברזל והברזל עומד במקומו) ? **אי נמי כצינורא דדשא** (שהדלת סובבת בחור המפתן העליון, והמפתן במקומו עומד; ואם באת לגלגל המשקוף - הוא מתגלגל סביב הציר והדלת עומד במקומו; וכך הגלגל מתגלגל בפני עצמו ומוליך החמה והמזלות קבועים בגלגל אחר בתוכו, ואותו הגלגל אינו זז ממקומו, אלא גלגל חיצון מוליך חמה על פני כל המזלות? אי נמי גלגל חמה מפנים וגלגל המזלות מבחוץ) ? **חכמי ישראל אומרים: כיום חמה מהלכת למטה מן הרקיע** (זורחת על הארץ כאשר אנו רואין) **ובלילה למעלה מן הרקיע** (זורחת ואינה נראית למטה); **וחכמי אומות העולם אומרים: כיום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למטה מן הקרקע.**

אמר רבי: ונראין דבריהן מדברינו, שכיום מעינות צוננין (אין לך מים נובעין שאינם צונן ביום יותר מבלילה, ואף על פי שמי נהרות חמין הן ביום - בחום הקיץ הוא זה, מפני שרחקו ממקום נביעתן ונתחממו בחום העולם, אבל תכף נביעתן הן צונן ביום, לפי שהחמה גבוהה מהן) **ובלילה דותחין** (שהחמה מחממת תחת הקרקע; תדע שבעלות השחר אתה רואה עשן על הנהרות) .

תניא: 'רבי נתן אומר: כימות החמה - חמה מהלכת בגובה של רקיע, לפיכך כל העולם כולו דותח ומעינות צוננין; כימות הגשמים חמה מהלכת בשיפולי רקיע (סמוך לקרקע בשולי הכיפה), **לפיכך כל העולם כולו צונן** (שאינה מהלכת אלא בצדי העולם) **ומעינות דותחין** (דהיינו אצל המים מצדי העולם שהמעינות באות מהם) .

תנו רבנן: 'בארבעה שבילין חמה מהלכת (בארבע שבילין מהלכת גבורתה של חמה): **ניסן אייר וסיון - מהלכת בהרים כדי לפשר את השלגין; תמוז אב ואלול - מהלכת בישוב כדי לבשל את הפירות; תשרי מרחשון וכסליו - מהלכת בימים כדי ליבש את הנהרות; טבת שבט ואדר - מהלכת במדבר, שלא ליבש את הזרעים.**

ורבי אליעזר אומר מאסקופת [העזרה ולחוצ]: **ואף על גב דמצי עייל ולא אמרינן ליה "קום עייל** (ואי לא עיילת - מיחיבת כרת) ? **והתניא: 'ערל שלא מל ענוש כדת** (משום פסח; אלמא אמרינן ליה קום מהול), **דברי רבי אליעזר !** **אמר אביי: דרך רחוקה לטהור ואין דרך רחוקה לטמא.** (דרך רחוקה פטרה את הטהור והרי הוא בדרך רחוקה: דחוי לעזרה - 'דרך רחוקה' מיקרי, דילפינן מריחוק מקום דמעשר: מה להלן חוץ למקום הכשירו - אף כאן חוץ למקום הכשירו, והכשירו דפטח - בעזרה היא, הלכך לא אמרינן ליה "קום עייל"; אבל אין דרך רחוקה בטמא: דלאו משום טעמא דריחוק איפטר טמא, אלא משום דלא מצי אכיל לאורתא; והכי נמי אין דרך רחוקה לערל; והאי דנקט 'טמא' - משום דלעיל (דף צג, ב) אמרו להאי שינויא גבי טמא, וכיון דערל מצי לתקוני נפשיה - מיחייב: דלא פטריה רחמנא לטמא אלא משום דלא מצי למיכל באורתא, והאי מצי למיכל - והכי נמי ערל.)

רבא אמר: תנאי היא, דתניא [ספרי במדבר פסקה סט ד"ה בדרך רחוקה]: **'רבי אליעזר אומר: נאמר ריחוק מקום בפסח** (או בדרך רחוקה לקום) **ונאמר ריחוק מקום במעשר** (פי' רחוק מקום המקום) (דברים יד, כד) **חוץ לחומת ירושלים אפילו פסיעה אחת, דכתיב וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּךָ הַדֶּרֶךְ פִּי לֹא תוּכַל שְׁאֲתוֹ, ואין שאת אלא אכילה - במסכת מכות (דף יט, ב); מה להלן**

חוץ לאכילתו - אף כאן חוץ לאכילתו (חומת ירושלים; אבל חוץ לעשייתו - דהיינו חומת עזרה - לא, דאמרין "קום עול") ;

רבי יוסי בר רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר: חוץ לעשייתו (דגמרינן מריחוק דמעשר הכי: מה להלן חוץ להכשירו - והכשירו דפסח בעזרה; אלמא איכא תנאי דפליגי בדברי אליעזר, ותנא דיערל שלא מל' פליגי, ואמר דלא פטר רבי אליעזר אלא בעומד חוץ למודיעים, דלא מצינו למימר ליה "קום עול") .

כמאן אזלא הא דאמר רבי יצחק בר רב יוסף: 'בטמאים הלך אחר רוב העומדין בעזרה' (אם רובן טמאין אף על פי שבחוץ ישראל טהורין הרבה - יעשה בטומאה, דדרך רחוקה היא לאותן העומדין מבחוץ, ואינן חשובין בעושי פסח, ובתר הני [שבעזרה] אזלינן) ?
כמאן ? - כרבי יוסי בר רבי יהודה שאמר משום רבי אליעזר .

אמר לו רבי יוסי לפיכך ננקוד על ה' לומר: לא מפני שרחוק ודאי אלא מאיסקופת העזרה ולחוץ:] :

תניא: **רבי יוסי הגלילי אומר: דרך** [במדבר ט"ז: דָּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה טָמֵא לִנְפֹשׁ או **בְּדֶרֶךְ** רָחֳקָה לָכֶם או לְדִרְתֵּיכֶם וְעָשָׂה פֶסַח לְה' - שומע אני מהלך שנים או שלשה ימים; כשהוא אומר (במדבר ט"ז) [וְהָאִישׁ אֲשֶׁר הוּא טָהוֹר] וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה [וְהָיָה לְעֹשֵׂת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמִּי כִּי קָרְבָן ה' לֹא הָקְרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יֵשׂא הָאִישׁ הַהוּא] וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה - מגיד שמאסקופת העזרה ולחוץ קרוי 'דרך' .
(הכי גרסינן בתוספתא [פ"ח ה"ג לייברמן]: רבי יוסי הגלילי אומר: **דֶּרֶךְ** רָחֳקָה - שומע אני מהלך שנים ושלשה ימים; כשהוא אומר וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה - מגיד שמא סקופת עזרה ולחוץ קרוי דרך; ובספרים היא משובשת.)

(פסחים צה, א)

משנה:

מה בין פסח הראשון לשני?

הראשון אסור בכל יראה ובל ימצא, והשני - חמץ ומצה עמו בבית;
הראשון טעון הלל באכילתו, והשני אינו טעון הלל באכילתו;
זה וזה טעון הלל בעשייתן ונאכלין צלי על מצה ומרורים ודוחין את השבת.
(בגמרא יליף לה לטעמא דכולה מתניתין.)

גמרא:

תנו רבנן: ' (במדבר ט"ב) [לא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ] כָּל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ (בפסח שני כתיב) - **במצוה שבגופו** (אותו משמע גופו) **הכתוב מדבר** (לא ריבה את השני לדין ראשון אלא במצות שבגופו, כגון סדר עבודותיו, ואכילת צלי, אבל לא למצות שאינן בגופו כגון השבתת שאור);

מצוה שעל גופו (כגון מצה ומרור, שהן דברים אחרים, ובאין חובה לו) - **מניין?**

תלמוד לומר: (במדבר ט"א) [בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ] **על מצות ומררים יאכלהו;**

יכול אפילו מצות שלא על גופו (כגון השבתת שאור? ולקמיה פריך: מנא תיתי? והאמרת 'אותו משמע מצות שבגופו') ?

תלמוד לומר: וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ: מה שכירות העצם מיוחד מצוה שבגופו (לקמן יליף לה בפרט וכלל דפרטי כתיבי ברישא והדר כלל: על מצות ומררים יאכלהו, וכן לא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ - פרטי; כָּל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ - כלל; ולקמיה מפרש לה) - **אף כל מצוה שבגופו;**

איסי בן יהודה אומר: (אינו צריך לא ישברו לכך, אלא ללימוד אחר, כדלקמן) **יעשו אותו - במצות שבגופו הכתוב מדבר** (דאיתו - מצות שבגופו משמע) .

אמר מר 'יכול אף מצוה שלא על גופו' - הא אמרת 'במצוה שבגופו הכתוב מדבר' (הא אמרת אותו במצות שבגופו גרסינן) ?

הכי קאמר: השתא דאמרת (במדבר ט"א) [בַּחֲדָשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשׂוּ אֹתוֹ] **על מצות ומררים יאכלהו** (ואיתרבי מצוה שאינה גופו), אלמא [יעשו] אותו לאו דוקא הוא, אימא הוה ליה כפרט וכלל (דפרטי כתיבי ברישא), ונעשה כלל מוסיף על הפרט ואפילו כל מילי נמי (אפילו השבתת שאור, שאינה על גופו) ? - קא משמע לן (במדבר ט"ב) וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוֹ דלא תדרוש כלל מוסיף על הפרט לרבויה כל מילי אפילו השבתת שאור, דאם כן - כל הני פרטי למה לי? אלא להכי כתביניהו לכולהו: למידדש תוספתא דכללא אבל חד וחד, ומרבי דומיא דפרטי ותו לא; וכולהו פרטי הוו דגופו ודעל גופו, והיינו דקאמר תנא דפרטי וְעֵצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ ממעט מצות שלא על גופו, כגון **לא תשחט על חמץ** (שמות לד, כה) כדלקמן; ולקמן בברייתא מפרשי מאי מרבי כללא דכל חד וחד ומאי ממעט פרטא) .

איסי בן יהודה, האי [וְעָצָם] לֹא יִשְׁבְּרוּ בו (במדבר ט,יב) מאי עביד ליה? (מכילתא חקת הפסח נפקא ליה, דהא לדידיה [יַעֲשֹׂו] אַתּוּ) (במדבר ט,יב) דוקא, וממעט שלא על גופו, וממילא מתרבה שבירת עצם: דהא מצוה שבגופו היא! ותמיהא לי אמאי לא בעי נמי 'לֹא יִשְׁבְּרוּ' [מִמָּנוּ עַד בִּקְרָא] לאיסי מאי עביד ליה? דהא מצוה שבגופו היא?)

מיבעי ליה לאחד עצם שיש בו מוח ואחד עצם שאין בו מוח (דהכי דרשינן ב'כיצד צולין' (לעיל דף פה,א): כשהוא אומר (במדבר ט,יב) וְעָצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו בפסח שני, שאין תלמוד לומר, הוי אחד עצם כו') .

ורבנן (דאמרי אַתּוּ לאו דוקא) - האי יַעֲשֹׂו אַתּוּ (במדבר ט,יב) מאי עביד ליה (למאי איכתב)?

מיבעי ליה שאין שוחטין את הפסח (פסח שני) על היחיד (שנדחה לו): (להכי כתב יַעֲשֹׂו לשון רבים): דכמה דאפשר לאהדורי (אחר טמא חבירו להמנותו עמו) מהדרינן (כגון לטמא אחד בשרץ; ואידי דכתיב יַעֲשֹׂו כתיב אַתּוּ דאף על גב דכתיב ברישא (במדבר ט,יא) [בַּחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים] יַעֲשֹׂו אַתּוּ, אי לא כתביה זימנא אחריתי הוה אמינא אורחיה דקרא הוא) .

תנו רבנן: ' (במדבר ט,יב) [לֹא יִשְׁבְּרוּ עַד בִּקְרָא וְעָצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו] כָּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשֹׂו אַתּוּ; יָכוֹל כֶּשֶׁם שֶׁהָרֹאשׁוֹן אֲסוּר כָּבֵל יֵרָאֶה וְכָל יִמְצָא כַךְ שֶׁנִּי אֲסוּר כָּבֵל יֵרָאֶה וְכָל יִמְצָא?

תלמוד לומר: (במדבר ט,יא) [בַּחֲדָשׁ הַשָּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעֲרֵבִים יַעֲשֹׂו אַתּוּ] עַל מִצְוֹת וּמִרְיָם יֵאָכְלוּ; (והדר כתיב כללא עליה [כָּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשֹׂו אַתּוּ] לרבווי דומיא ידידיה, וכל מילי לא אמרינן דנירבי, דאם כן כל הני פרטי למה לי? ופרטא ממעט דכוותיה, כדמפרש לקמן: דכללא דכָּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח מהדרינן אכולהו פרטא לרבווי בכל פרטא דומיא ידידיה ולמעוטי מפרטא נמי דומיא ידידיה, ומחד מפרטיה ממעטינן בל יראה ובל ימצא לקמן, וברייתא רמזי מרמזא ואזלא: כללי מאי מרבו, ופרטי מאי ממעטי, ודכוותיה מרבו וממעטי.)

ואין לי (שיהא כלל מוסיף) אלא מצות עשה (אלא על הפרט של עשה: מצות ומרורים, דכוותיה צלי אש [צלי אש ומצות על מרורים יאכלהו] [שמות יב,ח]) שהוא מצות עשה, ופרט נמי ממעט דכוותיה: השבתת שאור, מצות לא תעשה מניין (שירבה הכלל, וכן הפרט ימעט לא תעשה)?

תלמוד לומר: לֹא יִשְׁבְּרוּ עַד בִּקְרָא (במדבר ט,יב) (וכתיב כללא [כָּכָל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשֹׂו אַתּוּ] לאהדורי עליה לרבווי דכוותיה: לאו הניתק לעשה, ולמעט בפרטיה: לא יראה [שמות יג,ט]: וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חֻמָּץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר] ולא ימצא [שמות יב,יט]: שְׂבָעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיָכֶם], דלאו שניתק לעשה נינהו, כדמפרש במסקנא);

ואין לי אלא מצות לא תעשה שניתק לעשה, מצות לא תעשה גמור מניין (שירבה [הכלל] וימעט פרט)?

תלמוד לומר: וְעָצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו (וכתיב כללא לאהדורי עליה לרבווי דכוותיה בכללא, ולמעוטי דכוותיה בפרטא, כדלקמן): מה הפרט מפורש מצות עשה ולא תעשה שניתק לעשה ולא תעשה גמור - אף כל מצות עשה ולא תעשה שניתק לעשה ולא תעשה גמור בכלליה דמצות ומרורים.

מאי קא מרבי?

צלי אש;

בפרטיה מאי ממעיט ליה (דכל פרטא משמע מיעוטא דכוותיה, דהכי משמע: האי - ולא מידי אחרינא)?

השבתת שאור (דהויא נמי כמצות עשה);

איפוך אנא?

מצוה דגופיה עדיף!

בכלליה דלא יִשְׁבְּרוּ עַד בִּקְרָא (לא תעשה דמותיר - לאו הניתק לעשה הוא, דכתיב גבי ראשון [שמות יב,יז] וְהִנָּתַר מִמָּנוּ עַד בִּקְרָא בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ), מאי קא מרבה ליה?

לא תוציא ממנו (לא תוציא - לאו הניתק לעשה הוא, דכתיב [שמות יב,יז] בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבֵּית מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה וְעָצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בו ומשמע: לא תוציא לאוכלו, אלא בְּבֵית אֶחָד יֵאָכֵל - בעמוד והחזר קאי: אם הוציא; ולית ליה להאי תנא הא דתני ב'כיצד צולין' (שם) 'האוכלו הרי זה בלא תתעשה דובְּשָׂר בִּשְׂדֶה סֵרֶפָה לֹא תֵאָכְלוּ' (שמות כב,ל) אלא מותר להחזירו ולאוכלו) >דדמי ליה דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא<

בפרטיה מאי קא ממעט ליה?

לא יראה [שמות יג,ט]: וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חֻמָּץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שָׂאֵר] ולא ימצא [שמות יב,יט]: שְׂבָעַת יָמִים שָׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיָכֶם] >דדמי ליה דהאי אינו לוקה דהוה לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה דהוה ליה לאו שניתק לעשה (ואם נראה - תשביטוהו: לעולם הוא בעמוד והשבת כל ימות המועד)<

איפוך אנא?

מצוה דגופיה עדיף;

בכלליה ד- [וְעָצָם לֹא יִשְׁבְּרוּ בו]

(פסחים צה, ב) מאי קא מרבה (דמרבי לא תעשה גמור) ?
 (שמות יב, ט) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא [וּבִשְׁל מִבֶּשֶׁל בְּמִים כִּי אִם צְלִי אֶשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קֶרְבּוֹ] (דחייב בפסח שני) ;
 בפרטיה מאי קא ממעטי ?
 (שמות לד, כה) לא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זֶבְחִי [וְלֹא יִלִּין לְבַקֵּר זֶבֶח חֲגֵי הַפֶּסַח] (דמותר לשוחטו על חמץ, כדתנן: 'מצה וחמץ עמו בבית'; אף על גב דכבר מיעט ליה מהשבתת שאור ומבל יראה - הוה אמינא 'הני מילי שלא בשעת שחיטה אבל בשעת שחיטה לא' - להכי איצטריך למעוטי מלא תִשְׁחַט) ;
 איפוך אנא ?
 מצוה דגופיה עדיף .

הראשון טעון הלל באכילתו [והשני אינו טעון הלל באכילתו] :
 מנא הני מילי ?
 אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוודק: אמר קרא: (ישעיהו ל, כט) הַשִּׁיר יִהְיֶה לָכֶם (ביום שתגאלו מן הגלות) כָּלִיל הַתִּקְדָּשׁ חֵג [וְשִׁמַּחְתָּ לֵבָב כְּהוֹלֵךְ בְּחֵלִיל לְבֹא בְּהַר ה'] אֶל צוֹר יִשְׂרָאֵל [כָּלִיל הַתִּקְדָּשׁ חֵג: כמו שאתם נוהגים לשודר בליל התקדש חג, ואין לך לילי חג להטעין שירה חוץ מלילי פסחים על אכילתו] : לילה המקודש לחג (כגון פסח ראשון) טעון הלל, לילה שאין מקודש לחג (כגון ליל אכילת פסח שני שאינו יום טוב) - אין טעון הלל.

זה וזה טעונין הלל בעשייתן :
 מאי טעמא ?
 איבעית אימא לילה (דפסח שני) קא ממעט, (אבל) יום (שהוא זמן עשייתו) לא קא ממעט (והרי הוא כפסח ראשון שטעון הלל בשעת שחיטתו, כדאמרן ב'תמיד נשחט' (לעיל דף טז, א); ולקמן (דף קיז, א) אמרין: נביאים שביניהן תקנו להם שיהיו אומרים על כל פרק ופרק וכל דבר חידוש) ;
 ואיבעית אימא: אפשר ישראל שוחטין את פסחיהן ונוטלין את לולביהן ואין אומרים הלל (דכיון דדבר מצוה הוא - טעון הלל) ? ! (נוטלין את לולביהן אגורא נסבא, דבריייתא היא הכי בפרק בתרא (סס).)

ונאכלין צלי (דאיתרבי מכלליה דמצות ומרורים) [מצות ומרורים - בבמדבר ט, יא; וכללו - כָּלִל חֶקֶת הַפֶּסַח וְעָשׂוּ אֹתוֹ - בפסוק הבא, פסוק יב), על מצה ומרורים ודוחין את השבת :
 שבת - אין, טומאה - לא ;
 מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא: 'דוחה את השבת' (דבשני כתיב ביה בְּמַעֲדוֹ, למאן דאמר קָרְבֵּן ה' לא הִקְרִיב בְּמַעֲדוֹ (במדבר טיג) - בשני (לעיל דף צג, א)) ואין דוחה את הטומאה; רבי יהודה אומר: אף דוחה את הטומאה .
 מאי טעמא דתנא קמא ?
 מפני טומאה דחיתיו, יחזור ויעשה בטומאה (בתמיה) ? (אלא מוטב ידחה לגמרי!)
 ורבי יהודה ?
 התורה חזרה עליו לעשותו כטהרה; לא זכה - יעשה בטומאה.

תנו רבנן: 'פסח ראשון דוחה את השבת, פסח שני דוחה את השבת ;
 פסח ראשון דוחה את הטומאה, פסח שני דוחה את הטומאה ;
 פסח ראשון טעון לינה (לילה הראשון ילין בירושלים, מיכן ואילך רשאי לדור חוץ לחומה בתוך התחום, והיינו לְאֶהֱלִיךָ (דברים טז, ט): לאהל שחוץ לחומה, ולא לביתו ממש; דהא יום טוב הוא! ועוד: דקא בעי לאיתויי עולת ראיה), פסח שני טעון לינה ;
 'דוחה את הטומאה' - כמאן ? - כרבי יהודה ? ולרבי יהודה טעון לינה ? והא תניא: 'רבי יהודה אומר: מניין לפסח שני שאין טעון לינה ? - שנאמר (דברים טז, ט) [וּבִשְׁלַת וְאָכַלְתָּ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ] וּפְגִיט בְּבֹקֶר וְהִלַּכְתָּ לְאֶהֱלִיךָ, וכתב (דברים טז, ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת [וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַרְתָּ לָהּ] אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה; הַנֶּאֱכָל לַשֵּׁשֶׁה (שאוכלין עליו מצות ששה ימים; ולישנא דקרא נקט, וקרא לדרשה אתא, ללמד על ימות הפסח שהן רשות באכילת מצה, חוץ מלילה הראשון [בפרק בתרא דף קכ, א]) טעון לינה (לילה אחד בתוך העיר), שאין נאכל לששה אין טעון לינה ! !
 תרי תנאי ואליא דרבי יהודה.

משנה :

הפסח שבא בטומאה - לא יאכלו ממנו זבין וזבות נדות ויולדות
(דגבי טמא לנפש כתיב איש [במדבר טז:] דבר אל בני ישראל לאמר איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך
רחקה לכם או לדתיכם ועשה פסח לה') איש נדחה ואין ציבור נידחין, אבל גבי זיבה - אף ציבור נדחין [בפרק
'אלו דברים', לעיל דף טזא], ואם אכלו - פטורין מכרת (פטורין מכרת דאוכל קדשים
בטומאה, כדיליף בברייתא בגמרא, אבל מביאת מקדש לא פטרינהו רחמנא);
ורבי אליעזר פוטר אף על (כרת ד) ביאת מקדש (וטעמא יליף בגמרא).

גמרא :

תנו רבנן: 'זבין וזבות נדות ויולדות שאכלו בפסח שבא בטומאה,
יכול יהו חייבין?'

תלמוד לומר: (ויקרא ז, יט) [והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל באש ישרף והבשר] כל טהור יאכל
בשר (ויקרא ז, כ) [והנפש אשר תאכל בשר מזבח השלמים אשר לה' וטמאתו עליו ונכרתה] הנפש ההוא
מעמיה: נאכל לטהורים - חייבים עליו משום טמא, ושאינו נאכל
לטהורין - אין טמאין חייבין עליו משום טמא;
רבי אליעזר אומר: יכול דחקו זבין ונכנסו לעזרה בפסח הבא
בטומאה, יכול יהו חייבין? - תלמוד לומר (במדבר ה, ב) [צו את בני ישראל]
וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש: בזמן שטמאי מתים משתלחין -
זבין ומצורעין משתלחין, אין טמאי מתים משתלחין - אין זבין
ומצורעין משתלחין. (ותנא קמא לא דריש להכי, דכולהו איצטריכו כדאמרינן ב'אלו דברים'
(ס:)) לחלקם למחנותיהם.)

בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ונכנסו להיכל בפסח הבא בטומאה
(מקום שלא הותרו שם דאין שם צרכי פסח, ואלו כהנים אסורין ליכנס לשם אלא לצורך, משום דכתיב [ויקרא
טז, ב] ואל יבא בכל עת) - מהו (וזה שנכנס בטומאה, יכול יתחייב על ביאת מקדש בטומאה)?
מדאיתרי טומאת עזרה איתרי נמי טומאת היכל? או דילמא מאי
דאיתרי - איתרי, מאי דלא איתרי לא איתרי?
אמר רבא: אמר קרא: (במדבר ה, ב) [צו את בני ישראל] וישלחו מן המחנה [כל צרוע וכל זב וכל
טמא לנפש] - אפילו מקצת מחנה (אף על פי שאין משתלחין מכל מחנה שכינה, שהרי מותרין
בעזרה טמאי מתים בפסח הבא בטומאה - משתלחין מיהא ממקצתו: מן ההיכל)!
איכא דאמרי אמר רבא אמר קרא: (במדבר ה, ב) [צו את בני ישראל] וישלחו מן המחנה [כל
צרוע וכל זב וכל טמא לנפש] [פסוק ג] [מזכר עד נקבה תשלחו] אל מחוץ למחנה תשלחו [ולא יטמאו את
מחניהם אשר אני שכן בתוכם]: כל היכא דקרינן ביה אל מחוץ למחנה תשלחו
קרינן ביה וישלחו מן המחנה (ורבא - לקולא פשט דאין חייבין על ביאת מקדש דהיכל).
(אל מחוץ למחנה תשלחו היינו היכל, כדסמין ליה אשר אני שכן בתוכם; וישלחו מן המחנה = עזרה; כך
קבל רבי; ונראה לי דאיפכא גרסינן לה: כל היכא דקרינא אל מחוץ למחנה = שצריך להוציאם לגמרי אף מן
העזרה - קרינא ביה [וישלחו] מן המחנה = היכל; וכל היכא דלא קרינא ביה אל מחוץ - לא קרינא ביה
וישלחו = מקצת מחנה.)

בעי רב יוסף: דחקו טמאי מתים ואכלו אימורי פסח (כגון כליות ויותרת
הכבד) הבא בטומאה

(פסחים צו, א)

מהו (מי מחייבי משום אוכלי קדשים בטומאה אי לא)? : מדאיתרי טומאת בשר
איתרי נמי טומאת אימורין (דלא מחייב בהו משום טומאה, ואף על גב דאסירי משום
זרות: וכל זר לא יאכל קדש) (ויקרא כב, י) ? או דילמא מאי דאיתרי איתרי מאי
דלא איתרי לא איתרי?
אמר רבא: מכדי טומאת אימורין (אוכל אימורין בטומאה) מהיכא איתרי
(לחיובא)? - מטומאת בשר, דכתיב (גבי אוכל בשר בטומאת הגוף) (ויקרא ז, כ) [והנפש אשר
תאכל בשר מזבח השלמים] אשר לה' [וטמאתו עליו ונכרתה הנפש ההוא מעמיה] - לרבות את
האימורין; כל היכא דאיתיה לטומאת בשר - איתיה לטומאת
אימורין, כל היכא דליתיה לטומאת בשר - ליתיה לטומאת
אימורין.

בעי רבי זירא: אימורי פסח מצרים, היכא אקטרינהו (שלא הוזכרו בו
מזבח)?

אמר ליה אביי: ומאן לימא לן דלא שויסקי (בשר צלי בשפוד) עבוד?
ועוד: הא תנא רב יוסף 'שלשה מזבחות היו שם (להזאת הדם): על

המשקוף ועל שתי המזוזות (אבל להקטרת אימורין לא היה שם מזבח) , ' , ותו :
מידי אחרינא לא הוה ?

משנה :

מה בין פסח מצרים לפסח דורות ?
פסח מצרים - מקחו מבעשור (אומר "זה לשם פסח", דכתיב בעשור לחדש הזה ויקחו [להם] אִישׁ שֶׁהָלַבְתָּ אֶת־שֶׁהָלַבְתָּ [שמות יב, ג]), וטעון הזאה באגודת אזור, ועל המשקוף ועל שתי המזוזות, ונאכל בחפזון בלילה אחד (מפרש בגמרא), ופסח דורות [חג המצות] נוהג כל שבעה.

גמרא :

מנא לן ?

דכתיב : (שמות יב, ג) דָּבְרוּ אֶל כָּל־עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֹשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ [להם] אִישׁ שֶׁהָלַבְתָּ אֶת־שֶׁהָלַבְתָּ : זה מקחו מבעשור, ואין פסח דורות מקחו מבעשור ; אלא מעתה (שמות יב, ג) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה [ושחטו אתו כל קהל עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֻבִּים] - (לְמִשְׁמֶרֶת = ביקור שלא יהא בו מום: מבקרין אותו כל ארבעה, וכתיב הַזֶּה) הַכִּי נָמִי (דממעט [פסח דורות וכל] שאר קרבנות): זה טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיטה ואין אחר טעון ביקור? והתניא : 'כֵּן כַּג אֹמֵר : מִנִּיִן לַתְּמִיד שֶׁטִּעוֹן בִּיקוֹר אֲרֻבָּעָה יָמִים קֹדֶם שְׁחִיטָה? - שְׁנֵאמַר (במדבר כח, ב) וְצֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַת אֱלֹהִים אֶת קֶרְבְּנִי לְחִמִּי לְאִשֵּׁי רִיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ, וְלֹהֵלֶן הוּא אֹמֵר : (שמות יב, ג) וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר ; מֵה לֹהֵלֶן טִעוֹן בִּיקוֹר אֲרֻבָּעָה יָמִים קֹדֶם שְׁחִיטָה - אִף כֹּאן טִעוֹן בִּיקוֹר אֲרֻבָּעָה יָמִים קֹדֶם שְׁחִיטָה ' (וכי היכי דלדורות בתמיד בעי ביקור הוא הדין ודאי לפסח דורות) !

שאני התם, דכתיב תשמרו.

ופסח דורות נמי (בניחותא) : הכתיב (שמות יג, ה) וְהָיָה כִּי־יִבְיֹאֵךְ ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִיטִי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבְדְּתָה אֶת־הָעֵבֶדָה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה : שִׁיחֵהוּ כָל־עַבְדֵּי דָדֶשׁ זֶה - כֹּזֶה (כל פסחי דורות הוקשו זה לזה; ומיהו לענין מקחו מבעשור אמעט מהנה) ! (והאי הַזֶּה דגבי ביקור - דריש ליה למלתא אחריתא, כדמפרש ואזיל:) אלא ההוא הַזֶּה (דגבי ביקור למה לי?) - למעוטי פסח שני (מביקור ארבעה ימים) דכוותיה (דהוי יום אחד כמו פסח מצרים, וכי קא ממעט - דכוותה ממעט, והַזֶּה דגבי מקחו מבעשור [שמות יב, ג] בְּעֹשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ] - על כרחיך למעוטי פסח דורות אתא, דאילו למעוטי שְׁנֵי - לא איצטריך, דהא אימעט מהאי הַזֶּה דגבי ביקור [שמות יב, ג] וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אֲרֻבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה] ומימעט מביקור ארבעה ימים וממקח עשור - דתרווייהו משתמע מההוא קרא, דלְמִשְׁמֶרֶת משמע ביקור ומקח, ואידך הַזֶּה ממעט פסח דורות ממקח בעשור, אבל מביקור ארבעה ימים לא ממעט ליה אם לא הפרישו מבעשור - יבקר שנים ושלשה טלאים מבעשור, ובשעת שחיטה יקח אחד מהן) ;

אלא מעתה, דכתיב (שמות יב, ח) וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בְּלִילָה הַזֶּה [צִלִּי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מִרְיָם יֹאכְלֶהוּ], הַכִּי נָמִי דִּזֶּה נֹאכֵל בְּלִילָה וְאִין אַחֵר נֹאכֵל בְּלִילָה ?
אמר קרא וְעַבְדְּתָה אֶת־הָעֵבֶדָה [הזאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה] (שמות יג, ה) ;
אלא 'הַזֶּה' למה לי? - לכדרכי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא (בפרק קמא דברכות [דף טז, א]) * ;

* [רבי אלעזר בן עזריה אומר:] נאמר כאן [שמות יב, ח] [וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר] בְּלִילָה הַזֶּה [צִלִּי אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל מִרְיָם יֹאכְלֶהוּ] ונאמר להלן [שמות יב, יב] וְעַבְדְּתָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה [וְהִפְתִּי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי ה'] [מה להלן עד חצות, אף כאן עד חצות. אמר ליה רבי עקיבא:] והלא כבר נאמר [שמות יב, יא] וְאָכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּחִפְזוֹן - עד שעת חפזו! אם כן מה תלמוד לומר [וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר] בְּלִילָה? - יכול יהא נאכל כקדשים ביום, תלמוד לומר: בְּלִילָה, בלילה הוא נאכל, ולא ביום.]

אלא מעתה, דכתיב (שמות יב, מח) [וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לֵה' הַמּוֹל לּוֹ כָּל־זָכָר וְאֵן יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ] וְכָל־עֶרֶל (שמתו אחיו מחמת מילה) לא יאכל בו, הַכִּי נָמִי ד - בו אינו אוכל, אבל אוכל בפסח דורות ?
אמר קרא (שמות יג, ה) וְעַבְדְּתָה אֶת־הָעֵבֶדָה הַזֹּאת בְּחֹדֶשׁ הַזֶּה ;
אלא בו למה לי ?
בו אינו אוכל, אבל הוא אוכל במצה ומרור ;

אלא מעתה, (שמות יב, מג) [וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח] כָּל בֶּן נָכָר לֹא יֹאכַל בוּ (בן נכר = שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים) - הכי נמי ד-בו אינו אוכל, אבל אוכל הוא פסח לדורות?

אמר קרא: (שמות יג, ה) [וְעַבְדְּתָּ אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה]; אלא בו למה לי?

בו המרת דת פוסלת, ואין המרת דת פוסלת בתרומה; ואיצטריך למיכתב ערל ואיצטריך למכתב בן נכר: דאי כתב רחמנא ערל - משום דמאס, אבל בן נכר לא מאס, אימא לא! - צריכא; ואי אשמעינן בן נכר - משום דאין לבו לשמים, אבל ערל דלבו לשמים אימא לא! - צריכא!

אלא מעתה, (שמות יב, מה) תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בוּ - הכי נמי ד-בו הוא אינו אוכל אבל אוכל הוא בפסח דורות?

אמר קרא: (שמות יג, ה) [וְעַבְדְּתָּ אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה]; אלא בו למה לי?

בו המרת דת פוסלת, ואין המרת דת פוסלת בתרומה;

אלא מעתה, (שמות יב, מד) [וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנֵת כֶּסֶף] וּמִלְתָּהּ אֹתוֹ אִם יֹאכַל בוּ - הכי נמי ד-בו אינו אוכל אבל אוכל בפסח דורות?

אמר קרא: (שמות יג, ה) [וְעַבְדְּתָּ אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה]; אלא בו למה לי?

בו מילת זכריו ועבדיו מעכבת, ואין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה;

אלא מעתה, דכתיב (במדבר ט, יב) [לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר] וְעַצֵּם לֹא יִשְׁבְּרוּ בוּ [כָּל חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ], הכי נמי ד-בו אינו שובר, אבל שובר בפסח דורות?

אמר קרא: (שמות יג, ה) [וְעַבְדְּתָּ אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה]; אלא בו למה לי?

בו - בכשר, ולא בפסול;

אלא מעתה, דכתיב (שמות יב, ט) אֶל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא [וּבִשְׁל מִבְּשָׁל בְּמַיִם כִּי אִם צֹלִי אֲשֶׁר רָאִשׁוּ עַל קֶרְעִיו וְעַל קֶרְבּוֹ]: מִמֶּנּוּ אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל נא בפסח דורות?

אמר קרא: (שמות יג, ה) [וְעַבְדְּתָּ אֶת הָעֶבְדָּה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה]; אלא מִמֶּנּוּ למה לי?

לכדרכה אמר רבי יצחק (בפרק 'הערל' (דף ע"א, א): נאמר ממנו בפסח ונאמר ממנו במעשר; מה להלן ערל אסור בפסח אף כאן ערל אסור במעשר).

(נראה בעיני דלא גרסינן גבי הדדי כל ערל וגו' כל בן נכר וגו' הכי נמי כו', אלא הכי גרסינן: כל ערל לא יאכל בו הכי כו' אמר קרא ועבדת; אלא בו למה לי? - בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת בתרומה; ואיצטריך למיכתב ערל כו' [כמו שאמנם בגירסא שלפנינו], ולא גרסינן 'אלא מעתה תושב ושכיר כו' דהא (שמות יב, מה) תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר - כוליה קרא יתירא הוא: דתושב ושכיר אוכל בפסח, דתושב - זה קנוי כסף קנין עולם, ונרצע ושכיר זה עבד עברי הקנוי קנין שנים, ותרוייהו ישראל מעליא ניהו ואכלי בפסח, כדאמרין ביבמות ב'הערל' (דף ע"א, א), וקרא יתירא הוא, ומופנה לגזירה שוה: נאמר תוֹשֵׁב וְשָׂכִיר בפסח (שמות יב, מה), ונאמר תושב ושכיר בתרומה [ויקרא כב, י]: תוֹשֵׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ], כדמפרש ליה התם: ואיידי דכתביה - כתב בו ידידיה; וללשון הספרים לא ידענא מאי שינויא דקא משני 'בו המרת דת פוסלת' מאי שייך המרת דת גבי תושב ושכיר, הא ישראל מעליא ניהו? ועוד: הא דרשה מ'בו דגבי בן נכר דרשינן לה ב'הערל' (דף ע"ב): וּמִלְתָּהּ אֹתוֹ - אִם יֵשׁ לוֹ בֶּן הַעֹמֵד לְמוֹל אוֹ עֶבֶד - אינו אוכל פסח עד שימול אותם, דכתיב המול לו כל זכר ואז יקרב לְעִשְׁתּוֹ (שמות יב, מח).

ונאכל בחפזון [כלילה אחד]:

מנא לן?

דאמר קרא (שמות יב, יא) [וְכִכָּה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נְעָלִיכֶם בְּגָדֵיכֶם וּמִקְלָכֶם בְּיָדְכֶם] וְאֶכְלֶתֶם אֹתוֹ בַּחֲפָזוֹן [פֶּסַח הוּא לֵה']: אֹתוֹ נֹאכַל בַּחֲפָזוֹן (במהירות), ואין אחר נאכל בחפזון.

ופסח דורות נוהג כל שבעה:

אמאי קאי? אי לימא אפסח - פסח כל שבעה מי איכא?

(פסחים צו, ב)

אלא אחמץ (דאיסור חימוצו נוהג כל שבעה);

מכלל דפסח מצרים לילה אחד ותו לא (מכלל דלילה אחד דקתני מתניתין בפסח מצרים - אחמץ קאי, והכי קאמר: ואין חימוצו נוהג אלא לילה אחד, ופסח דורות נוהג כל שבעה) ? והתניא: 'רבי יוסי הגלילי אומר: מניין לפסח מצרים שאין חימוצו נוהג אלא יום אחד? - תלמוד לומר: (שמות יג, ג) [וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בָחַזְק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ, וּסְמִיךְ לִיה (שמות יג, ד) הַיּוֹם אֲתֶם יֹצְאִים] בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב] (גירסת רש"י: לא יאכל חמץ היום, ומפרש רש"י: וסמך ליה היום אֲתֶם יֹצְאִים [וגירסת רש"י סבירה, כי אז ברור הלימוד של רבי יוסי הגלילי; וגם המילים וסמך ליה אינם לשון ברייתא]) ?

אלא הכי קאמר (הכי משמע): (ונאכל בחפזון ב) לילה אחד - והוא הדין לפסח דורות (נמי לילה אחד), וחימוצו כל היום, ופסח דורות נוהג כל שבעה.

משנה:

אמר רבי יהושע: שמעתי (מרבותי) שתמורת פסח קריבה (שלמים אחר הפסח) ותמורת פסח אינה קריבה (ויש תמורת פסח שאינה קריבה היא עצמה שלמים, אלא רועה עד שיסתאב במום ותמכר ויביא בדמיה שלמים: דמותר הפסח קרב שלמים), ואין לי לפרש (שכחתי על איזה שמעתי תקרב, ועל איזה שמעתי תרעה) !

אמר רבי עקיבא: אני אפרש: הפסח שנמצא קודם שחיתת הפסח - ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים (הפסח שאבד והפריש אחר תחתיו ונמצא הראשון קודם שחיתת השני, דהיה עומד לפנינו בשעת שחיטה - הרי קבעתו שעת שחיטה בשם 'פסח', וזה שלא הקריבו - דחיה בידים, לא יקרב עוד הוא עצמו שלמים דאין זה 'מותר הפסח' אלא 'פסח דחוי', וכן תמורתו (אם המיר הוא בו בהמת חולין אחרי כן - הרי הוא כמוהו: אין קרב הוא עצמו שלמים אלא דמיו) ;

אחר שחיתת הפסח (ואם לאחר שחיתת השני נמצא) - (הרי לא קבעתו שעת שחיטה בשם 'פסח', ולא נדחה בידים -) קרב (הוא עצמו) שלמים, וכן תמורתו. (והוא הדין דמצי למיתני 'רבי יהושע אומר: 'פסח קרב ופסח אינו קרב', ובגמרא פריך לה) .

גמרא:

ולימא 'פסח קרב ופסח אינו קרב' ?

הא קא משמע לן: דאיכא תמורת הפסח דלא קרבה (ולא אמרינן מתחלה שלמים היא, ואפילו המיר קודם שחיטה לא קבעתה זמן השחיטה בשם 'פסח' ואין בה דחוי, אלא אף היא נקבעת בפסח ונדחת) .

איתמר: רבה אמר: 'קודם שחיטה ולאחר שחיטה' (דוקא) שנינו (במשנתנו, ולא שנינו בה 'זמן שחיטה', דהיינו חצות, ואשמעינן דאפילו היה אבוד בשעת חצות, אם נמצא קודם שחיתת השני - הוא נקבע, ונדחה, הואיל ונדחה להקריבו לפסח) ; רבי זירא אמר: קודם חצות ולאחר חצות שנינו (שעת חצות - היא הקובעתו בפסח, אם נמצא קודם חצות - קבעתיה חצות, שהרי נראה, וכי לא אקריב - דחייה; אבל נמצא אחר חצות - אפילו נמצא קודם שחיטה - אין כאן קביעות ולא דחוי) .

ולרבי זירא, הא קתני 'קודם שחיתת הפסח' ?

אימא 'קודם זמן שחיתת הפסח' .

כתנאי: 'הפסח שנמצא קודם שחיטה (של שני) - ירעה; לאחר שחיטה - יקרב; רבי אלעזר אומר: קודם חצות (ונתכפר באחר) - ירעה, לאחר חצות - יקרב (ואף על פי שבשעת שחיתת השני הרי הוא עומד בפנינו) .'

אחר שחיתת הפסח - יביא שלמים [וכן תמורתו] :

אמר רבה: לא שנו (דתמורה קרבה) אלא שנמצא אחר שחיטה (שאפילו הפסח לא נדחה) והמיר בו אחר שחיטה, אבל נמצא קודם שחיטה (שהוא עצמו נדחה) והמיר בו אחר שחיטה (אף על פי שתמורתו לא נדחת בידים) - תמורתו מכח קדושה דחוייה קא אתא, ולא קרבה.

איתיביה אביי [דומה לספרא ויקרא דבזבחה דנבחה פרשת יד פרק יח ה"ד] : (גבי שלמים כתיב) ' (ויקרא יג, טז) **אִם קִשָּׁב** (הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני ה') **מה תלמוד לומר** (אם יתירא הוא, דמצי למיכתב קִשָּׁב הוא מקריב; אי נמי קִשָּׁב קדריש, דהא כתיב לעיל מיניה ויקרא יג, טז: **וְאִם מִן הַצֹּאן קִרְבָּנוּ [לְזִבְחַ שְׁלָמִים לַה']** ובפרשה תחתונה אמור **וְאִם עֶזְרָבָנוּ** (ויקרא יג, טז) - מכלל דעד השתא בכשב איירי, דאין לך עוד בצאן אלא כשב!) ? **אִם קִשָּׁב** - **לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקרבה שלמים** ; היכי דמי? אילימא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה - פשיטא, למה לי קרא (הא מותר הפסח הוא, ונפקא לן מן **זִבְחַת פֶּסַח** [לַה'] **אֶלְהִיךָ צֹאן וּבָקָר** [דברים טז, טב] דמותר הפסח ~~אחר חצות~~ קרב שלמים, כדאמרן ב'אלו דברים' (לעיל דף

עב), ותמורתו כל שכן דקריבה, דלא עדיפא מיניה? אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה (ואשמעינן דאף על גב דאיהו לא קרב - תמורתו קריבה, הואיל ולא הוקדשה קודם שחיטה)? לא! לעולם שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, וקרא אסמכתא בעלמא.

אלא קרא למאי אתא?

כדתניא [דומה לספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשתא יד פרק יח ה"ד]: ' (ויקרא ג,יג) [אם] קָשָׁב [הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני ה'] (קָשָׁב קרא יתירא כדפרישית: מדכתיב בתריה ואם עז [ויקרא ג,יב] - מכלל דעד השתא בכשב איירי) - לרבות את הפסח לאליה (דבכל קרבנות כשב - אליה כתיבא עם האימורין: בשלמים - חֲלָבוֹ הָאֵלִיָּה [ויקרא ג,ט], ובאשם כתיב [ויקרא ג,יג]) וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלִיָּה, וחטאת כאשם [ויקרא ג,יג]: פְּחֻטָּאת כְּאֵשֶׁם תֹּוֹרָה אֶחָת לָהֶם; אבל פסח - אימורין גופייהו לא כתיבי בהדיא, אלא כדנפקא לן (לעיל דף סד,ב) מֵאֵת דָּמָם תִּזְלַק עַל הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת חֲלָבָם תִּקְטִיר [במדבר יח,יז], הלכך אלייתו צריכה להתרבות בקרבנות, שבשור לא הוזכרה אליה באימורין; כשהוא אומר אם קָשָׁב - לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח (מותר פסח, בגזר תמורתו, ופסח שנתכפרו בעליו באחר; כך שמעתי) לכל מצות שלמים (שיהא דין כל חומר שלמים עליהן; לשון אחר: הבאין מחמת פסח: חגיגת ארבעה עשר; וזו שמעתי, [וכך קבל רבי]): שטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק; [דומה לספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשתא יד פרק כ ה"א] וכשהוא אומר ואם עז [קרבנו והקריבו לפני ה'] [ויקרא ג,יב] - הפסיק הענין (להפסיק בין כשב לעז): לימד על העז שאין טעונה אליה (שבכשב נתפרשה אליה, כדכתיב [ויקרא ג,ט] חֲלָבוֹ הָאֵלִיָּה תְּמִימָה לְעֹמֶת הָעֵצָה - ממקום שהכליות יועצות, ובא הכתוב והפסיק ולמד על העז שאינה טעונה אליה להקריב אליה שלה למזבח) '. (יש מפרשין עז אין לו אליה, וטעות הוא בידם, שהרי ממקום שהכליות יועצות היא ניטלית! ועוד: מה לימד הכתוב, הואיל ואין לו?)

איכא דמתני לה (להאי 'לא שנו' דרבה) ארישא: הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח ירעה עד שיסתאב, וימכר, ויביא בדמיו שלמים, וכן תמורתו; אמר רבה: לא שנו (שאף תמורתו דחיה) אלא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה (דכי שחטיה - דחינהו לתרווייהו הני שהיו ראויין ועומדים לפסח ונקבעו), אבל נמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה - (אף על פי שהפסח רועה) תמורתו קריבה שלמים (שהרי לא נדחית); מאי טעמא? - כי קבעה שחיטה, מידי דחזי ליה; מידי דלא חזי ליה (שעדיין לא הוקדש) - לא קבעה. איתיביה אביי: ' (ויקרא ג,יג) אם קָשָׁב [הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני ה'] מה תלמוד לומר? אם קָשָׁב - לרבות תמורת הפסח אחר הפסח שקרבה שלמים; היכי דמי? אילימא שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה - פשיטא, למה לי קרא? אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה? לא! לעולם שנמצא אחר שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, וקרא אסמכתא בעלמא.

(פסחים צו, א)

יכול אף לפני הפסח כן (תמורת הפסח שנמצא לפני פסח, תהא קריבה שלמים)? תלמוד לומר [שמות יב,כז] [ואמרתם זבח פסח] הוא [לה] אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: הוא (הפסח כשר) קרב, ואין תמורת הפסח קריבה (לאו תמורת ההוא דקרב קא ממעט, אלא הכי קאמר: יש תמורת פסח שאינה קריבה); היכי דמי? - אילימא שנמצא קודם שחיטה והמיר בו קודם שחיטה - פשיטא (דלא קרבה, דהא הוקבעה ונדחה בפסח; ואף על גב דלעיל אמר: 'מתניתין הא קא משמע לן: דאיכא תמורת פסח דלא קרבה' - קרא מיהא לא איצטריך לאשמעינן הכי), למה לי קרא? אלא לאו שנמצא קודם שחיטה והמיר בו אחר שחיטה, תיובתא דרבה! תיובתא.

אמר שמואל: כל שבחטאת מתה - בפסח קרב שלמים, וכל שבחטאת רועה - בפסח נמי רועה (כל שבחטאת מתה: חמש חטאות מתות הלכה למשה מסיני, כונסן לכיפה והן מתות: ולד חטאת, ותמורת חטאת, וחטאת שמתו בעליה, וחטאת שנתכפרו בעליה על ידי האחרת: שאבדה זאת ואחר כך נמצאת, ושעברה שנתה; ונקט שמואל גבי פסח סימנא ביה, ואמר: כל שבחטאת מתה, אי מיתרע הכי בפסח - קרב שלמים; וקא סלקא דעתך דאכולהו מתות דחטאת דאשתכחן גבי פסח - קרב שלמים, דהיינו: תמורת פסח, ופסח שמתו בעליו, ושכיפרו בעליו, ושעברה שנתו - קריבין שלמים; וכל שבחטאת רועה לקמן מפרש מאי היא; ומיתה ורעה - לאו קולא וחומרא איכא בחדא מאידך, והאי דנקט גבי מיתה דחטאת

בפסח קרב, וגבי רעיה דחטאת בפסח רעיה - לאו טעמא קא יהיב ביה דמשום דהכא מתה הכא קרב, אלא סימנא בעלמא הוא; ;

ורבי יוחנן אמר: אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה, אבל קודם שחיטה - לא.

מתקיף לה רב יוסף: וכללא הוא (דכל שבחטאת רועה בפסח רועה) ? והרי חטאת שעברה שנתה, דלרעיה אזלא, דאמר רבי שמעון בן לקיש: 'חטאת שעברה שנתה' - (כל מקום שהיא) רואין אותה כאילו היא עומדת בבית הקברות (שאין כהן נכנס שם לשוחטה), ורועה (עד שתסתאב ותימכר ויפלו דמיה נדבה לשופרות שכתוב עליהן 'נדבה' ומקייצים בה את המזבח; זה מדרשו של יהודה הכהן במסכת תמורה (דף כג,ב): שכל מותר חטאת ואשם - לקיץ המזבח חוץ מחטאות מתות, שהן הלכה למשה מסיני) ' (דריש לקיש במסכת תמורה בפרק 'ולד חטאת' (דף כב,א), והתם מוטיב לה ממתניתין דהתם דקתני 'זשעברה שנתה' כו', ומתוך לה דהכי קתני 'שעברה שנתה ואבדה [או אבדה] ונמצאת בעלת מום', ואילו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים, דתניא: ' [נדומה לספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשתא יד פרק יח ה"ד]: ' (ויקרא ג,ט) [אם] קָשָׁב (הוא מקריב את קרבנו והקריב אותו לפני ה') - לרבות את הפסח אליה; כשהוא אומר אם קָשָׁב - לרבות פסח שעברה שנתו ושלמים הבאין מחמת פסח לכל מצות שלמים: שטעון סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק; [נדומה לספרא ויקרא דבורא דנדבה פרשתא יד פרק כ ה"א] וכשהוא אומר [אם] קָשָׁב [קרבנו והקריבו לפני ה'] (ויקרא ג,יב)

- הפסיק הענין: לימד על העז שאין טעונה אליה' (קתני מיהת פסח שעברה שנתו קרב) ! ?

אמר ליה: כי קאמר שמואל ('כל שבחטאת מתה') - באבודין, בדחויין לא אמר (לאו אכולהו קאי אלא אכיפרו בעליה לחוד, שהיא על ידי איבוד, ואמתו בעליה לא קאי: דלא משכחת ביה רועה, אלא אכיפרו בעליה לחוד קא משכחת ליה לרועה, כדלקמן; וגבי פסח נמי אכיפרו בעליו קאי, וכללא הוא דכל פסח שכיפרו בעליו באחר - רועה אם כיוצא בו בחטאת רועה, וקרב שלמים אם כיוצא בו בחטאת מתה; אבל אם חטאת דחוייה - כגון עברה שנתה שעומדת בפנינו והרי היא דחוייה מהקריב - לא אמר).

ואבוד מי משכחת לה? והרי אבודה בשעת הפרשה (חטאת שאבדה עד שהפריש אחרת תחתיה, ונמצאת קודם הקרבת השניה) לרבנן (דפליגי עליה דרבי במסכת תמורה (דף כב,ב)), (ואמרי) דלרעיה אזלא, דתנן (תמורה פ"ד מ"ג): 'הפריש חטאתו ואבדה והפריש אחרת תחתיה, ונמצאת הראשונה והרי שתיהן עומדות [במשניות: תמימות] - אחת מהן תקרב ושניה תמות, דברי רבי; וחכמים אומרים: אין חטאת מתה (משום כיפרו בעליה) אלא (האבודה בשעת כפרה) שנמצאת לאחר שנתכפרו בעלים' הא (נמצאת) קודם שנתכפרו בעלים (כיון דאמרי רבנן 'לא מתה' - הויא לה 'מותר חטאת') - רועה (ודמיה לשופרות), ואילו בפסח (כי האי גוונא) היכא דאבד (בשעת הפרשה) ונמצא אחר חצות קודם שחיטה קרב שלמים (כרבי זירא, דאמר: 'קודם חצות ואחר חצות' שנינו; אלמא פסח שהיה לפנינו בשעת כפרה ובלבד שיהא אבוד בחצות - קרב שלמים) ! ?

שמואל - כרבי סבירא ליה, דאמר אבודה למיתה אזלא (ורועה בחטאת' דקאמר שמואל - לקמיה מפרש). (והוא הדין דמצי לתרצוי: שמואל כרבה סבירא ליה, דאמר: קודם שחיטה שנינו, ובפסח נמי אבוד בשעת הפרשה רועה; ולקמן מפרש לה בלישנא אחרינא הכי.)

והא כל אבודה לרבי מתה, ואילו בפסח היכא דאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות (אפילו לרבי זירא) רועה (דקבעתיה חצות) !

קודם חצות (שהיא שעה שאינה ראויה לו להקריבה) - לאו אבוד הוא (ואפילו הפריש אחר תחתיו קודם שנמצא - לאו אבוד חשיב ליה), כדרבא, דאמר רבא (גבי חטאת): אבידת לילה (והפריש אחרת תחתיה בלילה, ונמצאת לאור הבוקר - אפילו לרבי לאו למיתה אזלא אלא לרעיה) - לאו שמה אבידה (הואיל ולילה לאו שעת הקרבה היא);

אלא רועה לרבי (באבודין) היכי משכחת לה (דתיקום 'כל שבחטאת רועה' דשמואל) ?

(פסחים צז, ב)

כדרכי אושעיא, דאמר רבי אושעיא: הפריש שתי חטאות לאחריות (שאם תאבד האחת יביא חבריתה) מתכפר באחת מהן ושניה תרעה. (והכא איכא לאקשווי: הא לאו אבודה היא? אלא דקא מוטיב ליה קושיא אחרית:)

והא אילו בפסח כי האי גוונא קרב שלמים (דהיינו מותר הפסח גמור, שהרי לכך הופרש, ואין כאן דחוי) ! ?

אלא (לא תיבעי רועה בחטאת היכא משכחת לה, ד) שמואל - כרבי שמעון סבירא ליה, דאמר (במסכת תמורה) 'חמש חטאות מתות (חמש חטאות הנזכרות למיתה מתות הן בכל ענינים שאתה מוצא, וחטאת שכיפרו בעליה מתה בכל שהיא, בין שנמצאת קודם כפרה בין שנמצאת לאחר כפרה, בין שהפרישה לאחריות - מתה הנותרת)';

והא רועה לרבי שמעון לית ליה כלל (ומאי היא דקאמר שמואל 'כל שבחטאת רועה') ! ?

שמואל נמי חדא קאמר: כל שבחטאת מתה (דהיינו כיפרו בעליה) - (מכל מקום) בפסח קרב שלמים (ותו לא אמר מידי, ועל כרחין - כיון דכל אבודין בפסח קריבין שלמים, ושמואל חדא קאמר - מוקמינן לה כרבי שמעון, דאי כרבי או כרבנן דאית להו רועה בחטאת - מאי סימנא קא נקיט שמואל למימר חדא 'כל שבחטאת מתה בפסח קרב שלמים'? הלא אף הרועה בחטאת קריבה שלמים בפסח! אבל השתא, דסבירא ליה כרבי שמעון, הוי סימן שלם: דאין לך אבוד בחטאת שאינו מת, ואין לך אבוד בפסח שאינו קרב);

ומאי קא משמע לן (שמואל?): כיון דכל אבודין בחטאת מתין, ואתא שמואל למימר כל אבודין בפסח קריבין שלמים - מתניתין היא: 'הפסח שנמצא אחר שחיטה', ומתריצין לה לעיל אחר זמן שחיטה - יקרב, אלמא קסבר האבוד בחצות יקרב)?

לאפוקי מדרבי יוחנן (דפליג עליה), דאמר: אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה, אבל קודם שחיטה - לא (ואף על גב דאבוד היה בחצות - רועה), אלמא שחיטה קבע (דשחיטת השניה קבעה ליה לקמא בדחוי) - קא משמע לן חצות קבע. (קא משמע לן שמואל, דאמר 'כל שבחטאת מתה', וכרבי שמעון, דאמר 'אבודה בשעת הפרשה מתה' ואשמעינן שמואל 'אבוד בשעת הפרשה - ובחצות - שהוא נקרא 'אבוד' אפילו נמצא קודם שחיטה - קרב שלמים: דחצות הוא דקבעיה בדחוי; והשתא, אף על גב דאוקימנא לשמואל חדא קאמר - ליכא לאוקומא כל שבחטאת מתה אמתו לה בעליה, דהא כל מתו בעליה - מתות, ואלו פסח - מתו בעליו אחר חצות רועה, וקבעתיה חצות; וליכא למימר דסבירא ליה שמואל חצות לא קבעה, דהא רבי יוחנן בר פלוגתיה הא סברא אית ליה, הלכך על כרחין באבודין מוקמינן ליה; ועוד: דרבי יוחנן בר פלוגתיה אאבודין פליג, דקאמר 'נמצא').

לישנא אחרינא: ואילו בפסח היכא דאבד ונמצא אחר חצות קודם שחיטה יקרב שלמים (ולעיל קא מיהדר: והרי אבודה בשעת הפרשה לרבנן וכו'), ואלו בפסח האבוד בחצות והפריש אחר תחתיו ונמצא זה אחר חצות קרב שלמים, כרבי זירא, ואף על גב דאבוד היה בשעת הפרשה)

(ומשני בלישנא אחרינא): שמואל כרבה סבירא ליה, דאמר שחיטה קבע (דאמר 'קודם שחיטה שנינו': שהנמצא קודם שחיטה רועה בפסח, כרבנן בחטאת).

(ופרכין): והא מדקאמר רבי יוחנן עלה 'אין הפסח קרב שלמים אלא שנמצא אחר שחיטה, אבל קודם שחיטה - לא' אלמא שחיטה קבע, מכלל דשמואל סבר חצות קבע (מכלל דשמואל אמר אפילו נמצא קודם שחיטה קרב שלמים, דלאו שחיטה קבעה אלא חצות קבעה, וְהָא, כיון דבחצות אבוד היה - קרב שלמים, אלמא לשמואל אבוד בשעת הפרשה אף על פי שהיה בשעת כפרה קרב שלמים) !?

אלא שמואל - כרבי סבירא ליה, דאמר אבודה למיתה אזלא; (כדלעיל, עד 'קא משמע לן חצות קבע';)

והא כל אבודין לרבי - מתין, ואילו בפסח היכא דאבד קודם חצות ונמצא קודם חצות רועה! ? קסבר קודם חצות - לאו אבוד הוא, וקסבר חצות קבע.

משנה:

המפריש נקבה לפסחו, או זכר בן שתי שנים (דאינו ראוי לפסח) - ירעה עד שיסתאב וימכר ויפלו דמיו לנדבה לשלמים (ויביא בדמיו שלמים, דקבעתיה הפרשה; אף על פי שמעיקרו דחוי הוא - הרי הוא כקבוע שנדחה: שאין הוא עצמו קרב שלמים אלא דמיו) ;

(פסחים צח, א)

המשך המשנה

המפריש פסחו ומת (לקמיה מפרש אימת מית) - לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח (דהוה ליה פסח שמתו בעליו ואין כאן מנויין), אלא לשם שלמים.

גמרא:

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: שמע מינה תלת:

שמע מינה בעלי חיים נדחין (בהמה שנדחית בחיים - דחוייה דחוי גמור: שאף לכשנראית למה שהיתה ראויה - אינה קריבה, אלא רועה: דהא דתנן תרעה ולא קרבה שלמים - היא גופה שזו היא ראייתה כמתחלה: שכל מותר פסח קרב שלמים, ודלא כרבי שמעון, דאמר בעלי חיים אין נדחין בפרק 'שני שעירי' (יומא דף סג, ב) דגמרינן מבעל מום שנדחה ולכשעבר מומו נראה; ומרישא [המשנה הקודמת, שרבי עקיבא הסביר את המסורת שאמר רבי יהושע: הפסח שנמצא קודם שחיטת הפסח - ירעה עד שיסתאב וימכר ויביא בדמיו שלמים] נמי שמעינן לה, אלא משום דמהא שמעינן תלת נקט לה הכא); ושמע מינה דחוי מעיקרא הוי דחוי (דהא נקבה או זכר בן שתי שנים - מתחלתו לא נראה למה שהוקדש, וקאמר ירעה ולא יקרב שלמים הוא עצמו; ואיכא למאן דאמר במסכת סוכה (דף לג, ב) דאין דחוי אלא הנראה ונדחה); ושמע מינה יש דחוי בדמים (כדפרישית).

(בכמה מקומות בגמרא מצינו לשון זה גבי הא דאמר רבי יוחנן 'בהמה של שני שותפין הקדיש חציה וחזר ולקח חציה - קדושה ואינה קריבה', שמע מינה תלת כו' כי הכא; ובמסכת קדושין (דף זב, ב) ובזבחים (דף יב, א); ולמדתי פירושה ממסכת כריתות (דף כז, א) דגרס התם בלשון הזה: 'שמע מינה קדושת דמים נדחה', כלומר: שמע מינה אפילו דבר שלא קדש תחלה להקריבת גופו אלא לדמיו, כגון הקדיש חציה וחציה השני חולין - דחוי ליקרב לגופו בתחלת הקדשו - אינו קרב עוד לעולם: דהואיל ונדחה - ידחה, ולא תימא אין דחוי בקדשים אלא הקדיש לגופו ונדחה מהקריב אבל קדושת דמים לא אלימא למימר ביה תורת דחוי, ואי אתיא לה שעת הכשר הקרבה - כגון הכא, דחזר ולקח חציה - תקרב; והכא נמי הכי פרישנא לה: יש דחוי בדמים, כגון נקיבה לפסח, לא חזיא גופה לפסח, אלא כי אקדשה - לדמים אקדשה, ואידי דדחוייה: דלא חזיא לאקרובי גופה לדבר שהוקדשה לה, אמרינן: תדחה לעולם אפילו לאחר הפסח, דכל מותר הפסח הוי שלמים, ונקיבה לשלמים מחזא חזיא, דקתני מתניתין דמיה שלמים אבל גופה לא, אלמא אלימא קדושת דמים לומר בה תורת דחוי, ולא אשכחן דפליגי תנאי בהא מילתא; מיהו טובא אשמעינן תשובת רבינו על כך, ותמיהא לי אמאי גרע ממותר הפסח שראוי לפסח, כדאמרינן ב'האשה' (לעיל דף פט, ב) 'ונסרחו ונייתי במותר'.)

המפריש פסחו נומת - לא יביאנו בנו אחריו לשם פסח, אלא לשם שלמים:
תנו רבנן: 'המפריש את פסחו ומת, אם בנו ממונה עמו (אם היה בנו נמנה עמו [זאת אומרת] ועדיין יש לו בעלים) - יביאנו לשום פסח; אין בנו ממונה עמו - יביאנו לשום שלמים לששה עשר.'
 לי"ו אין, לט"ו לא?

קא סבר נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב.
 דמית האב אימת?: אלימא דמית קודם חצות (ובו ביום [יביאנו לשם פסח]) -
 בנו ממונה עמו יביאנו לשום פסח? הא חלה אנינות עילויה מעיקרא (ותו לא חיילא עליה חיובא דפסח להביאו בפני עצמן, כדתנן (לעיל דף צא, א) 'כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן', ומתניתין קתני 'ביאנו', דמשמע הוא עצמו)!

אלא דמית אחר חצות (דכיון דחיילא עליה דין פסח ברישא - שוחט לעצמו, ולא חיישין שמא יביאוהו לבית הפסול: דמהר זהיר משום חובת פסח דחייל עליה מעיקרא! אבל כי חיילא אנינות ברישא לא זהיר; ובמת יום או יומים קודם לא מצי לאוקמא, אלא סתמא דמילתא בו ביום היו מפרישין פסחיהן),
 'אין בנו ממונה עמו יביאנו לשום שלמים'? הא קבעתיה חצות (לפסח, ואידחי משלמים, דהא תנן (לעיל דף צו, א): הפסח העומד בחצות ולא הקריבו - ירעה) !
 אמר רבה: לעולם דמית קודם חצות, ומאי 'יביאנו לשום פסח'? - לשום פסח שני (אם לא עשה את הראשון לפני אנינותו).

אביי אמר: לצדדין קתני: מת אחר חצות (דחיילא עליה זמן חיובא דפסח ברישא (1) בנו ממונה עמו (ונשאר לו בעלים) - יביאנו לשום פסח (אין בנו נמנה עמו לא מיירי בה מידי וממתניתין שמעינן ירעה, דהא קבעתיה חצות); מת קודם חצות (1) אין בנו ממונה עמו - יביאנו לשום שלמים (דלא קבעתיה חצות; ואם בנו נמנה עמו לא איצטריך לאורויי בה מידי, דודאי מיקרב לפסח שני; ואשמעינן מינה דהיכא דחל עליה חיובא דפסח ברישא - שוחטין עליו).

(לשון אחר הא חל עליה אנינות ברישא ותו לא חיילא עליה חיובא דפסח, והא דתנן (לעיל דף צב, ב) 'שוחטין על האונן' - הני מילי היכא דחיילא חובת פסח עליה ברישא והדר חל עליה אנינות);

רב שריא אמר: לעולם דמית לאחר חצות, וכגון שהיה אביו גוסס בחצות (ומת לאחר חצות - בנו נמנה עמו יביאנו לשם פסח, דהא חל עליה חיובא דפסח ברישא; אין בנו נמנה עמו - יביאנו לשם שלמים: דכיון דבחצות היה גוסס ורוב גוססין למיתה - לא קבעתיה חצות);

רב אשי אמר: לעולם דמית לאחר חצות, (ודקשיא לך היאך יקרב שלמים הא קבעתיה חצות ואידחי -) ורבי שמעון היא, דאמר (בסדר יומא בפרק 'שני שעיר' (דף סג, ב)) אין בעלי חיים נדחין (בעלי חיים אין נדחין אלא מחמת מום או אתנן ומחיר, שאינן ראויין); (אבל למה שהוא ראוי - יקרב, והאי חזי לשלמים!)

רבינא אמר: כגון שהפרישו אחר חצות ומתו בעלים אחר חצות (בנו נמנה עמו - יביאנו לשם פסח, דחיובא דפסח חיילא ברישא; אין בנו נמנה עמו - יביאנו לשלמים: דכיון דבחצות עדיין לא הופרש - אין כאן קבע לדחות), וקא סבר (תנא דידן) חצות קבע (ולא כל שאר זמן שחיטה).

משנה:

הפסח שנתערב בזבחים (שלשה טלאים אחד של פסח ואחד של אשם ואחד של עולה, ונתערב הפסח ביניהן) - כולן ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויביא בדמי היפה שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן ממין זה (ויביא בדמי היפה שבהן עולה - דשמא היפה עולה היה; ובדמי היפה שבהן אשם - שמא היפה אשם היה; ובדמי היפה שבהן פסח א-ם קודם הפסח [נסתאבו], ואם לאחר הפסח נסתאבו - יביאנו שלמים, דשמא היפה פסח היה) ויפסיד המותר מביתו (ואותו מותר שהוא צריך להוסיף על השנים עד שיגיעו לדמי היפה שבהן - יפסיד מביתו משלו; ואי תימא 'הרי הוא מחליף: שמביא שלמים בדמי האשם או בדמי העולה, והרי קדושת הבהמה חלתה על מעות דמיה, ואין משנין מקדושה לקדושה?' - כשבא לחללן להבהמות כך הוא עושה: אם יפה שבהן שוה סלע - מביא שלשה סלעים מביתו, ונוטל הסלע האחת, ואומר: "כל מקום שהיא העולה הרי מחוללת על הסלע זו" ויביא

ממנו עולה; ונוטל סלע השנית ואומר "כל מקום שהוא האשם הרי הוא מחולל על סלע זה" ומביא בו אשם; וכן לשלמים);

נתערב בכבורות (שמתן דמן ומתן דם הפסח שוה, ואין טעונו תנופת חזה ושוק, ולא סמיכה ונסכים): **רבי שמעון אומר: אם חבורות כהנים** (אם כל החבורה כולה כהנים היו) – **יאכלו** (את כולם בו בלילה ויקרב פסח לשם פסח כל מקום שהוא, והבכורות לשם בכור בכל מקום שהן).

(פסחים צח, ב)

גמרא:

והא קא מייתי קדשים לבית הפסול (לרבי שמעון קא פריך: דממעט בזמן אכילת הבשר ושורפו לנותר עד בקר, שלא כדין, משום ספק פסח! והוה ליה לומר 'ירעו': שדין הבכור לשני ימים ולילה אחד) ?!

רבי שמעון לטעמיה, דאמר מביאין קדשים לבית הפסול (למעט בזמן אכילתן מוטב מלנתקן לרעייה), דתנן [זבחים פ"ח מ"ג]: **'אשם שנתערב בשלמים: רבי שמעון אומר: ישחטו בצפון ויאכלו כחומר שבהן** (ישחטו בצפון כחומר אשם, ולא כשלמים בכל מקום; ויאכלו כחומר שבהן כתורת האשם: לזכרי כהונה ליום ולילה, לפנים מן הקלעים); **אמרו לו: אין מביאין קדשים לבית הפסול** (שממעט בזמן אכילת השלמים אלא ירעו) '.

ורבנן (דאמרי 'אין מביאין...') **היכי עבדינן** (לפסח שנתערב בבכורות? בשלמא גבי אשם שנתערב בשלמים או פסח שנתערב בעולה ואשם, איכא למימר ירעו וימכרו ויביא בדמיהן אותן קרבנות, כדאמרן לעיל; אבל בכור נאמר בו **לא תפדה** [במדבר י"ז] ואין לו פדיון, ואינו תופס את דמיו, ואינו יוצא מקדושתו לחול על המעות, אלא נאכל במומו לכהן, ופסח - בר פדיון הוא, ואינו נאכל בלא פדיון) ? אמר רבא: **נמתיין לו עד שיוממו ויביא בהמה שמינה** (ביפה שבהן), ולימא "כל היכא דאיתיה לפסח - תחול (קדושתיה) עליה דהאי (אהנך מעות)" (ומייתי בהנך מעות שלמים כדין מותר הפסח) ואכיל להו (לכל התערובת) בתורת בכור בעל מום (ואיזו היא תורתו? אין נשחט באטליז, ואין נמכר באטליז, ואין נשקל בליטרא; ואם היה מכיר בפסח שנפדה - היה שוחטו ומוכרו באטליז אם ירצה) !

משנה:

חבורה שאכד פסחה, ואמרו לאחד "צא ובקש (את האבוד) ושחוט עלינו", והלך ומצא ושחט, והם לקחו ושחטו: אם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו והם אוכלין עמו משלו (הואיל והם אמרו לו "שחוט עלינו" על שלו הם נמנין, ושוב אין יכולין להימנות על שלהן, ושלחן ישרף: דפסח בלא בעלים הוא, ואוכלין כולן משלו); ואם שלהן נשחט ראשון - הם אוכלין משלהן (שהרי חזרו בהן מן האבוד ומשכו ידיהן ממנו) והוא אוכל משלו (שהרי לא נמנה על שלהן); ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד - הוא אוכל משלו והם אינם אוכלין עמו (שמא שלהן נשחט ראשון ונמשכו מזה), ושלחן יצא לבית השריפה (שמא שלו נשחט ראשון ואין נמנים על השני), ופטורין מלעשות פסח שני (דממה נפשך בראשון נימנו, ואכילה לא מעכבא).

(יחיד שהלך לבקשו) אמר להן (לבני חבורה): "אם אחרתי צאו ושחטו עלי (והמנוני עמכם)" (והן לא אמרו "שחוט עלינו"), הלך ומצא ושחט והן לקחו ושחטו: אם שלהן נשחט ראשון - הן אוכלין משלהן והוא אוכל עמהן (ושלו ישרף: דכיון שהמנוהו על שלהן - הרי נמשך מן הראשון וחזר בו משליחותו), ואם שלו נשחט ראשון - הוא אוכל משלו והן אוכלין משלהם; ואם אינו ידוע איזה מהן נשחט ראשון, או ששחטו שניהם כאחד - הן אוכלין משלהן והוא אינו אוכל עמהן, ושלו יצא לבית השריפה (שמא שלהן נשחט ראשון, ונמשך משלו, שהרי עשאן שלוחין), ופטור מלעשות פסח שני (ממה נפשך בראשון יצא).

אמר להן ("שחטו עלי אם איחרתי") ואמרו לו ("בקש ושחוט עלינו") - אוכלין כולן מן הראשון (דהם שלוחיו והוא שלוחם); ואם אין ידוע איזה מהן נשחט ראשון שניהן יוצאין לבית השריפה (ישרפו שניהם ופטורין מפסח שני). לא אמר להן ולא אמרו לו - אין אחראין זה לזה (אין אחריות וטענה זה על זה, ואין זה חוששין איזו נשחט ראשון, אלא הן אוכלים משלהם והוא אוכל משלו).

שתי חבורות שנתערבו פסחיהן :
אלו מושכין להן אחד (מן הפסחים) ואלו מושכין להן אחד, אחד מאלו (מבני חבורה זו) בא לו אצל אלו (חבורה זו) ואחד מאלו בא לו אצל אלו, וכך הם אומרים (לאותו יחיד הבא אצלן) : "אם שלנו הוא הפסח הזה (שמשכנו אלינו, ויפה ביררנו את שלנו), ידיך משוכות משלך ונמנית על שלנו (משוך ידיך משלך והימנה עמנו על שלנו) ; ואם שלך הוא הפסח הזה (הרי אתה עליו), ידינו משוכות משלנו (ויהא לבני חבורה האחרת) ונמנינו על שלך" ; (נמצא אם החליפו - הרי זה הומשכו כל חבורה וחבורה משלהן ונמנו על אותו שביררו, וכן בני חבורה השניה אומרים ליחיד הבא אצלן; ועל כרחינו צריך אחד מאלו לבוא אצל אלו ולימנות עמהן, ולא אמרינו "ימשכו אלו משלהן בכל מקום שהוא ואלו משלהן ויחזרו וימנו אלו על האחד ואלו על האחד", משום דאמרינו בברייתא בגמרא: בין לרבי יהודה בין לרבי יוסי אסור לימשך כל בני חבורה מן הפסח להניחו בלא בעלים; ועכשיו - כשהאחד מבני החבורה זו בא אצל החבורה האחרת - ממה נפשך אין כאן פסח בלא בעלים: אם יפה ביררו - הרי כל חבורתו עליו חוץ מן האחד, שפירש מהן, ומשך ידו; ואם הם החליפו - הרי הלך אחד מהם עם חבורה האחרת, וכשמשכו הנותרים את ידיהן ממנו - נשאר הוא עליו!)

וכן חמש חבורות של חמשה חמשה (בני אדם שנתערבו פסחיהם) ושל עשרה עשרה - (כל חבורה וחבורה) מושכין להן אחד (מן הפסחים) מכל חבורה וחבורה (וחמש אנשים שבכל חבורה וחבורה מתחלקין לחמשה פסחים: שאם החליפו לא יהא כאן פסח שלא יהא אחד מבעליו הראשונים עליו) וכן הם אומרים (כשנעשו עתה חבורות חדשים - אומרים הארבעה לאחד: "אם שלך הוא פסח זה - ידי ארבעתינו משוכין מארבעה פסחינו בכל מקום שהן, ונימנינו עמך", וכך הן חוזרין ואומרים לשני וכן הארבעה לכל אחד שבחבורה, וכן כל חבורה וחבורה) .

שנים שנתערבו פסחיהן (ראובן ושמעון שנתערבו פסחיהן) - זה מושך לו אחד וזה מושך לו אחד (ראובן מושך לו אחד ושמעון מושך לו אחד), זה ממנה עמו אחד מן השוק וזה ממנה עמו אחד מן השוק (ראובן הולך וממנה עמו את לוי מן השוק, ואומר "כל מקום שהוא פסח שלי - הרי אתה נמנה עליו"; שמעון ממנה עמו את יהודה מן השוק - דעכשיו יהו שנים על כל אחד כל מקום שהוא), זה בא אצל זה וזה בא אצל זה (ראובן בא לו אצל פסח שמעון לו שמעון ושמעון בא לו אצל פסח שמעון לו ראובן), וכך הם אומרים: "אם שלי הוא פסח זה, ידיך משוכות משלך ונמנית על שלי; ואם שלך הוא פסח זה - ידי משוכות משלי ונמניתי על שלך" (וכן אומר ראובן ליהודה הנשאר על פסח שבירר לו שמעון "אם שלך הוא פסח זה" - שיפה בירר לו שמעון תחלה - "הרי ידי משוכות משלי והריני נמנה עמך על זה, ואם שלי הוא פסח זה - שלא כיווננו לברר תחלה יפה, ואין זה פסח שנימנית עליו עם שמעון - הרי ידיך משוכות משלך והמנה על זה"; ולכך הוצרך כל אחד להמנות אחד מן השוק: שאם באו להתנות כשהן יחידין ולומר "אם שלי הוא פסח זה ושלך שלך הרי יפה ביררנו, ואם לאו הריני מושך משלך ונמנה על שלך" - נמצא כשהוא נמשך משלו הרי הוא מניח פסחו כמות שהוא, כלומר: בלא בעלים: שעדיין לא נמנה אחר עליו ואפילו לרבי יוסי לית ליה; והא ליכא למימר שימנה כל אחד על של חבירו קודם שימשך משלו, דהנמנה על שני פסחים - אין זה מנין) .

גמרא :

תנו רבנן: 'אמר להן ואמרו לו - אוכל מן הראשון; לא אמר להן ולא אמרו לו - אינן אחראין זה לזה;

(פסחים צט, א)

מכאן אמרו חכמים (מפני דבר כזה אמרו): 'יפה שתיקה לחכמים (שאילו אמר ואמרו השני אין לו תקנה; לא אמר ולא אמרו שניהן - ראויין: זה אוכל משלו כו'), קל וחומר לטפשים, שנאמר (משלי יז, כח) [גם] אֵוִיל מַחְרִישׁ חֶכֶם יַחֲשֹׁב [אֵטֶם שִׁפְתָיו נְבוֹן] . '

שנים שנתערבו פסחיהם וכו' :

לימא מתניתין דלא כרבי יהודה, דתניא [דומה למכילתא דרבי ישמעאל מסכת דפסחא בא פרשתא ג ד"ה ואם ימעט הבית] : ' ואם ימעט הבית מהית משה [ולקח הוא ושכנו הקרב אל ביתו בַּמִּקְשָׁת נִפְשָׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִלְסּוּ עַל הַשָּׂה] - מלמד שמתמעטין והולכין, ובלבד שיהא אחד מבני חבורה קיים, דברי רבי יהודה (ואם ימעט משמע אם רצו מתמעטין ונמשכין, ובלבד שיהא אחד מבני החבורה קיים ד ואם ימעט משמע שיש שיור); רבי יוסי אומר: ובלבד שלא יניחו את הפסח כמות שהוא (בלא בעלים; ואם רצו כולן לימשך - ימנו עליו אחרים תחלה, אבל לבני חבורה ראשונה לא קפיד קרא) . ' (לימא מתניתין דקתני 'שנים שנתערבו פסחיהן' כו' דלא כר' יהודה דבעי שיהא אחד מבני חבורה הראשונה קיים עליו, דהא ודאי אותן שנים שהביאו מן השוק אינן חסובין מבני חבורה הואיל ולא היו בשעת לקיחתן; ועל כרחין רבי יהודה - אבני שעת לקיחתן קפיד, דאי אמנוייין בתר הכי סגי - מאי איכא בין ידיה לרבי יוסי? ונמצא שאם הוחלפו בשעת שחיטה על ידי התנאי והמשכה - אין אחד מן הראשונים קיים עליו; ורישא דקתני דבעינן שהוחלפו מכל חבורה לכל הפסח - טעמא משום דבעי אתנויי ומימר "אם שלך הוא הפסח הזה ידינו משוכות משלנו ונמנינו על שלך", ואם לאו - דאיכא חד מבעליו התם - מאן קא ממני עליה? והיאך יכולין לומר "ונמנינו על זה" בלא רשות בעליו?)

אמר רבי יוחנן: אפילו תימא רבי יהודה: כיון דאמר רבי יהודה "אין שוחטין את הפסח על היחיד", מעיקרא לאמנויי אחרינא בהדיה קאי (ואפילו אין שם תערובת), וכאחד מבני חבורה דמי (הלכך זה הבא מן השוק ונמנה עליו בכל מקום שהוא - הוה ליה אחד מבני חבורה ראשונה).

אמר רב אשי: מתניתין נמי דייקא (דרבי יהודה היא), דקתני 'וכן חמש חבורות של חמשה חמשה': של חמשה - אין, אבל של חמשה וארבעה - לא (חמש חבורות שיש בהן אחת של ארבעה אנשים ואין בה כדי לתת חלק אחד לכל פסח ופסח - לא שרי מתניתין); לאו משום דלא פייש חד מבני חבורה גביה? שמע מינה (שאם נתחלפו פסחן של אלו לאותה חבורה שנתחדשה אחרי כן, שיש ארבעה מארבע חבורות ומאותה של ארבעה לא היה בה; דלרבי יוסי טעמא משום דצריך אחד מבעליו שימנה בו את האחרון, אבל אחבורה ראשונה דשעת לקיחה לא קפיד, אפילו איכא בהו חבורה של ארבעה נמי איכא תקנתא: שימנו מן השוק אחד עמהן בכל מקום שהוא פסחן, ונמצאו עליו חמשה אנשים כדי לחלק אחד לכל פסח ופסח! אלא שמעת מינה אבני חבורה קפיד)!

הדרן עלך מי שהיה טמא